

KONDA

Barometresi

TEMALAR

HUKUK ANLAYIŞI VE ALGISI
MAYIS 2010

(Bu rapor abonelerimizle olan sözleşmelerimizin 7/b. maddesinin verdiği izinle yayınlanmıŐtır.)

İÇİNDEKİLER

YÖNETİCİ ÖZETİ	5
1. TOPLUMDA HUKUK ve ADALET TANIMLARI, ALGILARI	9
1.1. Genel Değerlendirme	10
1.1.1. Adalet Anlayışı	10
1.1.2. Hukuk Devleti Algısı	10
1.1.3. Yargının Tanımı	11
1.1.4. Yargıda Tarafsızlık Algısı	12
1.1.5. Kanunsuzluğu Uygun Görme	12
1.1.6. Hükümetin Denetimini Uygun Görme	13
1.1.7. Hukuka Güvensizlik	13
1.1.8. Kanun Hak Bilinci	13
1.1.9. Mahkeme Deneyimleri	14
1.1.10. Değerlendirme	14
1.2. Adaletin Anlamı	16
1.3. Hukuk Devleti Tanımı ve Algısı	19
1.4. Yargının Tanımı	24
1.5. Yargıda Tarafsızlık Algısı	26
1.6. Kanuni Hak Bilinci	28
1.7. Hükümetin Denetimine Dair Anlayış	30
1.8. Mahkemeleri Değerlendirme	31
1.9. Hukuka Güvensizlik	34
1.10. Kanunsuzluğu Uygun Görme	35
1.11. Hukuk Dışı Çözüm Arayışı	37
1.12. Tanım ve Algılar Üzerinden Kümelenmeler	39
2. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ	41
2.1. Araştırmanın Genel Tanımı	41
2.2. Araştırmanın Kapsamı	41
2.3. Örneklem	41
3. TÜM CEVAP DAĞILIMLARI	43
3.1. Deneklerin Profili	43
3.2. Toplumda Hukuk ve Adalet Tanımları, Algıları	49
3.2.1. Adaletin Anlamı	49
3.2.2. Hukuk Devleti	51
3.2.3. Hukuk Dışı Çözüm Arayışı	54
3.2.4. Yargıda Tarafsızlık	56
3.2.5. Yargının Anlamı	58
3.2.6. Kanunsuzluluk Niyetliliği	59
3.2.7. Mahkemeleri Değerlendirme	60
3.2.8. Kanuni Hak Bilinci	62

YÖNETİCİ ÖZETİ

Araştırmanın Tanımı

Bu rapora esas olan araştırma, 8-9 Mayıs 2010 tarihlerinde, tüm ülke seçmenlerini temsil eden bir örneklem ile 25 ilde, 112 il ve ilçe merkezinde 154 mahalle ve köyde toplam 1814 kişiyle hanelerinde yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir.

Hukuk ve Adalet

Anayasa değişiklik paketi ve hükümet-yüksek yargı gerilimi tartışmaları çerçevesinde, toplum ve medya gözünü hukuk mekanizmasına çevirdi. İşleyişi ve işlemeyişi konuşulmaya başlandı, masaya yatırıldı...

KONDA Barometrenin bu ayın özel teması bölümünde ise halkın adalet ve hukuk mekanizmasına bakış açısını, algısını ve değerlendirmelerini anlamaya çalıştık.

Adalet Tanımı

Adalet tanımı öncelikle eşitlik üzerinden yapılıyor. Adalet denilince ilk anlaşılan “Herkesin dini, kökeni, cinsiyeti, fikri, dili, rengi ne olursa olsun eşit olması.” Bu tanımın peşi sıra hukuka uygunluk ve haklının, haksızın ayırt edilmesi ekleniyor. Bulgular, adaletin yalnızca devletten beklendiği gibi kamuoyundaki genel ön kabulü teyit etmemektedir.

Hukuk Devleti Tanımı

Hukuk devleti tanımına bakıldığında tüm soruların ortalamasının “ne doğru ne yanlış” noktasında olması, **toplumun, hukuk devletinin varlığı konusunda oldukça tereddütlü** olduğunu göstermektedir. Nitekim deneklerin dörtte biri ile üçte biri arası hukuk devleti önermelerinin tümüne yanlış demektedir.

Yani toplumun yüzde 25-35 oranında bir kesimi kanunlar önünde devlet ile vatandaşın eşit olduğuna inanmamakta, devlet ve memurların hatasında ve hatta aslında suç işlemese bile yargının kendilerini korumayacağına, mahkemelerde çıkar karşılığı iş yapıldığına inanmaktadır.

Hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin anayasasında yazılı olduğu bir ülkenin yurttaşlarındaki **bu algı, kendi başına problemin ifadesidir.**

Devletin bazı kurum veya memurlarının işlem ve eylemlerinde hukuk kuralları çerçevesi dışına çıktığını düşünenler yüzde 40 oranındadır.

Demografik Özelliklere Göre Hukuk Anlayışı

Gençlerin, lise ve yüksek eğitimlilerin, gelir seviyesi ve yaşanılan evin niteliği yükseldikçe, kırlardan metropollere geçtikçe hukuk devletine olan inancın diğerlerine kıyasla azalıyor olması dikkat çekicidir. Sosyolojik olarak kentleştikçe, eğitim ve gelir seviyesi yükseldikçe, kısaca **modernleştikçe bu kesimlerin geleneksel referanslar yerine**

modern, çağdaş değerlere olan bağlılıklarının artacağı, doğal olarak da bu sürecin sonucunda hukuk devletine olan inancın da yükselmesi beklenir. Fakat gözlenen durum, aksini göstermektedir.

Dindarlık seviyesi yükseldikçe hukuka olan güvenin artması toplumun adalet ve hukuk kavramlarına, pozitif kurallar kadar **manevi dünyanın anlamlarından da yükleme yaptığını göstermektedir**. Yani adalet ve hukuk kavramları yalnızca kanun maddesinden öte bir şey olarak algılanmaktadır.

Genel olarak gözlenen **eğitim, gelir seviyesi, oturlan evin niteliği yükseldikçe ve kentleşmeyle beraber** hukuk, adalet algıları ve hukuka, yargıya **güvenin azalmakta olduğudur**. Dindarlık seviyesiyle beraber bakıldığında ise bu algılar ve güven göreceli olarak yükselmektedir.

Yargıda Tarafsızlık

Yargıda tarafsızlık algısı “ne doğru ne yanlış” noktasındadır, yani “yargı tarafsızdır” algısı toplumda güçlü bir biçimde mevcut değildir. Özellikle **farklı kültürel kimliklere** ait vatandaşlarda **yargının tarafsız olmadığı** algısı oldukça güçlüdür.

Bir başka dikkate değer bulgu ise toplumun üçte birinin hiçbir kurum ve kişinin, kişilik haklarını korumadığı kanaatinde olmasıdır. Özellikle Kürtlerde mahkemelere olan güvenin çok çok düşük olması, Alevilerin yarım fazlasının kimsenin haklarını korumadığı kanaatinde olmaları dikkate değerdir.

İdari İşlemlerin Yargıda Denetlenmesi

Son yıllarda sıkça tartışılmakta olan hükümetin işlemlerinin yargı tarafından denetimi ve kanunların anayasal denetiminin gerekip gerekmediği meselelerinde, toplum, hem hükümetin işlemlerinin kanunlara uygunluğunun, hem kanunların anayasaya uygunluğunun **denetlenmesinden yana açık tercih** belirtmektedir.

Yargı Reformu

Genellikle varsayıldığı gibi hukukun kendine özgü kuralları, dili, yöntemleri ve görevlileri olduğu, toplumun ve hayatın içinden değil kenarından izleyen ve gerekli müdahaleleri yapan bir sistem olarak değil de toplumun ve hayatın içinde bir sistem olarak ele alırsanız vatandaşların bu araştırmada ortaya çıkan bulguları üzerinden algıları, değerlendirmeleri önemlidir. Çünkü demokratik bir devlet ve toplum olmanın başlangıç yolu vatandaşın talep, beklenti ve duygularını dikkate almaktır. Bu anlamda bu **araştırmanın genel bulguları** bile ne kadar **kapsamlı bir yargı reformuna, hukukun üstünlüğü inancının güçlendirilmesine, tüm bir zihniyetin elden geçirilmesine** ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Devlet-vatandaş ilişkilerinde ve vatandaşlar arasında sorun ve anlaşmazlıklar ortaya çıktığında beklenen “hukuk sisteminin” bu meseleleri çözüme ulaştırmasıdır. Bu fonksiyon toplumu bir arada tutar, toplumsal barışı sağlar. Ama bu fonksiyonun hakkıyla yerine getirilebilmesinin ön koşulu toplumun hukuk sistemine güveniyor olmasıdır. Hâlbuki bu ülkede çok uzun yıllardır yargının siyasallaştığı bilinir. Bu siyasallaşmanın, vatandaş-devlet ilişkileri üzerinde yürüdüğü, **hukukun devletten ve siyaseten güçlü olanlardan yana çalıştığı kanaati yaygındır**. Fakat bugün gelinen noktada bu araştırmanın bulguları, **vatandaşa hukukun ve yargının güvenilirliğinin**

artık tümüyle azaldığını göstermektedir. Güçlü olanın sözünün geçtiği, hakkının korunduğu kanaati genel bulgularla bir arada ele alındığında daha derin bir sorunu ima etmektedir.

Bu bile kendi başına araştırmanın en önemli bulgusudur. Yine de hukuk ve adalet algıları, hukuka ve yargıya güven meselelerinde toplumda demografik kümelenmeleri aşan bir ortak bir gruplaşma, kümeleşme olup olmadığını analiz etmek bulguları yorumlamakta bir adım daha ileriye gidebilmek açısından yararlı olacaktır.

1. TOPLUMDA HUKUK ve ADALET TANIMLARI, ALGILARI

Anayasa değişikliği tartışmaları nedeniyle, toplum ve medya gözünü hukuk mekanizmasına çevirdi. İşleyişi ve işlemeyişi konuşulmaya başlandı, masaya yatırıldı...

Mayıs'10 Barometresi'nin bu bölümünde ise adalet ve hukuk mekanizmasına halkın bakışını farklı açılardan yaklaşılarak anlamaya çalıştık.

Aşağıda okuyacağınız bölümde şu gibi sorulara cevaplar bulacaksınız;

- Kimler ne kadar mahkemeye güveniyor?
- Hangi durumlarda hukuk çiğnenebilir görülüyor?
- Kimler hangi durumlarda adaleti kendi sağlıyor?
- Hukuk kim için ne manaya geliyor?
- Adaletin anlamı toplumda neye göre ne olduğuna göre değişiyor?
- Toplum için yargı tarafsız mı?
- Halkımızın adliye tecrübeleri nasıl izler bırakmış?

1.1. Genel Değerlendirme

Bu ayki çalışmamızda görüşülen kişilere adaletin ve yargının ne anlama geldiği gibi kavramsal sorular sormanın yanında, Türkiye’yi ne derece yargının tarafsız olduğu bir hukuk devleti olarak gördüklerini inceledik. Bu sonuçları, görüşülen kişilerin demografik profilleriyle birleşince mikro anlamda (birey bazında) hukuk anlayışı ve algısını hangi faktörlerin etkilediğini irdeleme şansı tanımaktadır.

Bu kapsamda ilk olarak yedi soru grubu oluşturduk: Yargıda tarafsızlık algısı, Türkiye’nin ne derece bir hukuk devleti olduğu algısı, adalet anlayışı, hukuk anlayışı, kanunsuz-luğun ne derece uygun görüldüğü, hükümetin denetimini uygun görme ve hukuka güvensizlik. Her soru grubundaki soruların ortalamasını alarak basit bir şekilde her soru grubunu bir ve beş arasında değişen bir endekse dönüştürdük.

Daha sonra ise bu faktörlerle yaş, eğitim durumu, gelir, ev tipi, etnik kimlik, dindarlık ve deneğin hangi partiye oy verdiği kriterleri arasındaki ilişkiye lineer regresyon kullanarak baktık. Aşağıdaki alt bölümlerde sonuçlar her endeks için özetlenmiştir.¹

1.1.1. Adalet Anlayışı

Adalet tanımı öncelikle eşitlik üzerinden yapılmaktadır. Adalet denince ilk anlaşılan “Herkesin dini, kökeni, cinsiyeti, fikri, dili, rengi ne olursa olsun eşit olması.” Bu tanımın peşi sıra hukuka uygunluk ve haklının, haksızın ayırt edilmesi ekleniyor. Bulgular, adaleti yalnızca devletten beklendiği şeklindeki kamuoyu ön kabulünü teyit etmemektedir.

Ev tipi kaliteleştikçe görüşülen kişilerin adalet anlayışı zayıflamaktadır. Kendilerini Kürt olarak tanımlayanların adalet anlayışı, diğer kökenlere göre daha zayıftır. Parti ilişkisi ve adalet anlayışı arasında ise anlamlı bir ilişki yoktur.

1.1.2. Hukuk Devleti Algısı

Görüşülen kişilere, hukukun işleyişi, hukukun suçsuzu koruması, devletle vatandaşın hukuk karşısında eşitliği gibi sorular üzerinden, Türkiye’nin bir hukuk devleti olup olmadığını değerlendirmeleri istenmiştir. Eğitim ve bir hukuk devleti olduğu algısı arasında kuvvetli bir negatif ilişki bulunmaktadır. Gelirle bu hukuk devleti algısı arasındaki ilişki ise muğlaktır. Hane geliri yüksek olanlar Türkiye’nin hukuk devleti olduğuna daha çok inansa da ev tipiyle arada ters ilişki gözlenmektedir.

Kendilerini Kürt veya Alevi olarak tanımlayanlar deneklerin hukuk devleti algısı daha azdır ve de etki Kürtler için daha fazladır. BDP’lilerin yani Kürt yurttaşların bir kısmının, hukuk devletine ve hukuka güvenleri, diğer tüm kümelenmelere ve kültürel kimliklere kıyasla çok daha net biçimde olumsuzla dönmüş olmasının genel Kürt meselesi bağlamında değerlendirilmesi gerektiği görülüyor.

Dindarlık ve hukuk devleti algısı arasındaki ilişki ise pozitifdir, yani dindarlık arttıkça hukuk devleti olduğuna inanç artmaktadır. Dindarlık seviyesi yükseldikçe hukuka olan

¹ Bu bölümde sadece genel sonuçları özetliyoruz ve sadece istatistiki olarak anlamlı sonuçları rapor ediyoruz.

güvenin artması toplumun adalet ve hukuk kavramlarına, pozitif kurallar kadar manevi dünyanın anlamlarından da yüklemeye yaptığını gösteriyor. Yani adalet ve hukuk kavramları yalnızca yazılı kanun maddesinden olmanın ötesinde bir şey olarak algılanıyor.

Ak Parti'ye oy verenlere bütün deneklerin hukuk devleti algısı daha az olsa da de etki BDP'lilerde en fazladır. Oy kullanmayanlar, BDP'lilerin arkasından gelmektedir.

Hukuk devleti tanımındaki soruların ortalamasının “ne doğru ne yanlış” noktasında olması, toplumun hukuk devletinin varlığı konusunda oldukça tereddütlü olduğunu göstermektedir. Örneğin, devletin bazı kurum veya memurlarının işlemlerinde hukuk kuralları çerçevesi dışına çıktığını düşünenler yüzde 40 oranındadır.

Dindarlık seviyesi yükseldikçe hukuka olan güvenin artması toplumun adalet ve hukuk kavramlarına, pozitif kurallar kadar manevi dünyanın anlamlarından da yüklemeye yaptığını gösteriyor.

Toplumun yüzde 25-35 oranındaki bir kesimi kanunlar önünde devlet ile vatandaşın eşit olduğuna inanmamakta, devlet ve memurların hatasında ve hatta suç işlemese bile yargının kendilerini korumayacağına inanmakta, mahkemelerde çıkar karşılığı iş yapıldığına inanmaktadır.

Hukuk devleti ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin anayasasında yazılı olduğu bir ülkenin yurttaşlarındaki bu algı, kendi başına problemin ifadesidir.

Eğitim, gelir seviyesi ve evin niteliği yükseldikçe ve kentleştikçe hukuk devletine olan inancın azalması dikkat çekicidir. Sosyolojik olarak, modernleştikçe bu kesimlerin geleneksel referanslar yerine modern, çağdaş değerlere olan bağlılıklarının artacağı ve doğal olarak hukuk devletine olan inancın yükselmesi beklenir. Fakat gözlenen durum aksini göstermektedir.

Toplumda hukuk devletine olan inancın düşüklüğü, yargının anlamı sorulduğunda da ortaya çıkıyor. Yargıyı tanımlamakta suçluların cezalandırılması ile devletin vatandaşların kanunlara uymasını denetlediği yer aynı oranda kullanılıyor. Adalet tanımında yer almayan devletin yargı tanımında yer alması ilginç bir diğer bulgu olarak ortaya çıkıyor.

1.1.3. Yargının Tanımı

Yargının nasıl tanımlandığını anlamak üzere, görüşülen kişilere yargıyı, kanunlara uymanın denetlendiği, suçluların cezalandırıldığı, adaletin yerini bulduğu yer olarak görüp görmedikleri, soruldu.

Evin niteliği arttıkça, yargıda hukuk olduğu anlayışı zayıflamaktadır. Hane geliri için de etki aynı yönde olsa da istatistiki olarak anlamsızdır. Kendilerini Alevi olarak tanımlayanlar yargı tanımındaki hukuk anlayışı daha zayıftır. Etki Kürtler için aynı yönde ancak istatistiki olarak anlamlı değildir. Dindarlık arttıkça ise yargının tanımındaki olumlu anlayışı artmaktadır.

Parti bazında bakınca, görüşülen kişileri CHP'liler ve diğerleri olarak gruplamak doğru olur: CHP'lilerin yargıda hukuk anlayışı Ak Parti'lilere göre daha kuvvetli olsa da bu etki, diğerleri için ters yöndedir. En kuvvetli etki ise BDP'lilerde ve kararsızlardadır. MHP ve kararsızlar için ise katsayılar küçük ve istatistiki olarak anlamlı değildir.

1.1.4. Yargıda Tarafsızlık Algısı

Yargıda tarafsızlık algısı, mahkemelerde hakimlerin, savcılarının karşısındaki kişinin cinsiyetine, mezhebine, etnik kökenine, gelir seviyesine, iktidarına yakınlığına göre farklı davranıp davranmadıkları konusundaki algı üzerinden ölçülmüştür.

Gelirle yargıda tarafsızlık arasındaki ilişki muğlaktır. Yargıda tarafsızlık algısı her ne kadar hane geliri arttıkça azalsa da oturlan ev niteliğinin iyileşmesiyle artmaktadır.

Özellikle farklı kültürel kimliklere ait vatandaşlarda yargının tarafsız olmadığı algısı çok güçlüdür. Kendilerini Kürt veya Alevi olarak tanımlayanlar, yargının daha taraflı olduğunu düşünmektedir ve bu etki Aleviler için daha fazladır. Dindar denekler ise yargının tarafsız olduğunu daha fazla düşünmektedirler.

Ak Parti'ye oy verenlere göre, görüşülen diğer tüm kişiler yargının daha taraflı olduğunu düşünse de etki BDP'lilerde çok fazladır. Oy kullanmayan ve soruya cevap vermeyenlerde de etkinin kuvvetli çıkması dikkat çekicidir.

Toplumda güçlü bir "yargı tarafsızdır" algısı mevcut değildir. Taraflılık algısı, en fazla "iktidarın adamı olmak" ile "zengin ve fakire farklı muamele edildiği" konularındadır. Toplumun beşte biri, adaleti güçlü olanların kendilerini haklı çıkarmasının yolu olarak görürken, yarıya yakını ise yargıyı güçlü olanın kendini haklı çıkardığı yer olarak görmektedir. Yargı tarafsızlığı konusunda güçlü olmanın "zengin olmak" ve "iktidarın adamı olmak" olarak tanımlandığı dikkate alınırsa parasal gücün ve partizanlığın yargıda geçerli olduğu algısının oldukça güçlü olduğu görülmektedir.

1.1.5. Kanunsuzluğu Uygun Görme

Kanunların dışında davranmanın kabul edilebilirliğini ölçmek için, namus meselesi, kaçak elektrik kullanımı, yalancı şahitlik ve rüşvet örnekleri soruldu. Kanunlar dışına çıkma genelde pek uygun görülmesi de namus algısının toplumun üçte birinde kanunsuzluğu haklı çıkaran bir gücü olduğu ortaya çıkmaktadır. Eğitim, gelir seviyesinde yükselme ve kentleşmeyle beraber geleneksel namus algısının kanunsuzluğu onaylama üzerindeki gücü azalmaktadır.

Yaş yükseldikçe, kanunsuzluk gittikçe daha az meşru görülmektedir. Daha iyi evlerde oturanlar da kanunsuzluğu daha az uygun görmektedirler. Kendilerini Kürt olarak tanımlayanlar, kanunsuzluğu daha yüksek oranda uygun görmektedir. Hane geliri, mezhep ve dindarlığın kanunsuzluğu onaylama üzerinde anlamlı etkisi görülmemektedir. Parti bazında istatistiki olarak tek anlamlı ilişki BDP'dedir: Bu partiye oy verenler Ak Parti'lilere göre kanunsuzluğu daha fazla uygun görmektedirler.

Hukuk dışında davranma niyeti genel olarak düşük görünmekle beraber Kürtlerde mahkemeye gitme tercihinin Türklere göre bariz şekilde düşük olması, Alevilerde mahkeme tercihinin oldukça bariz biçimde yüksek, polis/jandarma tercihinin ise

düşük olması kültürel kimliklerin, genel hukuk ve yargı algılarında fark ürettiğinin bir başka bulgusudur.

1.1.6. Hükümetin Denetimini Uygun Görme

Son yıllarda sıkça tartışılmakta olan hükümetin işlemlerinin yargı tarafından denetimi ve kanunların anayasal denetimi gerekip gerekmediği meselelerinde toplum hem hükümetin işlemlerinin kanunlara uygunluğunun hem kanunların anayasaya uygunluğunu denetlenmesinden yana açık tercih belirtmektedir.

Daha eğitilmiş, hane geliri daha yüksek ve yaşça büyük kişiler, hükümetin yargı tarafından denetimini ve kanunların anayasal denetimini daha uygun görmektedirler.

Kendilerini Kürt olarak tanımlayanlar ve daha dindar olanları hükümetin denetimini daha az oranda uygun görmektedirler. Etki Aleviler için de aynı yönde ama istatistiki olarak anlamlı değildir. Bu sonuçlar bu iki grubun daha önceki sorulara verdikleri cevaplar dikkate alındığında oldukça dikkat çekicidir.

Parti bazında bakınca ise, her ne kadar görüşülen tüm kişiler Ak Parti'ye oy verenlere göre hükümetin denetimini daha uygun görse de katsayılar sadece CHP, marjinal partilere oy verenler, oy kullanmayanlar, kararsızlar ve soruya cevap vermeyenler için anlamlıdır.

1.1.7. Hukuka Güvensizlik

Daha eğitilmiş, hane geliri daha yüksek ve daha iyi evlerde oturanlar, adaletin ve yargının "güçlünün sözün geçmesi" şeklindeki nitelendirmeyi daha az doğru bulmaktadırlar. Aleviler ise bu sorularla daha fazla olumlu yanıt vermişlerdir; yani hukuka daha az güven duymaktadırlar.

1.1.8. Kanun Hak Bilinci

Hakların öğrenildiği tek yer olarak medya işaret edilirken eğitim sisteminin bu konudaki çok bariz yetersizliği dikkat çekicidir. Hukuk ve haklar bilenler, bilincinde olanlar, hak arama cesaretinde ve kararlılığında olanlar için vardır. Eğer hukuk ve hak bilgisini yalnızca medyaya bırakmışsanız sorun var demektir. Medyanın yüzeysel bilgilendirmeleri, kadın programlarındaki durum analiz ve uzman görüşlerine bırakmışsanız sorun var demektir.

Hukuk ve haklar bilenler, bilincinde olanlar, hak arama cesaretinde ve kararlılığında olanlar için vardır. Eğer hukuk ve hak bilgisini yalnızca medyaya bırakmışsanız sorun var demektir.

Bir başka dikkate değer bulgu toplumun üçte biri hiçbir kurum ve kişinin kişi haklarını korumadığı kanaatinde olmasıdır. Özellikle Kürtlerde mahkemelere olan güvenin çok çok düşük olması, Alevilerin yarısından fazlasının kimsenin haklarını korumadığı kanaatinde olmaları dikkate değerdir.

1.1.9. Mahkeme Deneyimleri

Bir biçimde, farklı durumlarda da toplumun dörtte birinin yolu mahkemeye düşmüştür. Mahkemeye yolu düşenlerin üçte biri kararı adil olmadığı, mahkemelerde işlerin düzgün yürümediği ve sonrasında mahkemelere olan güveninin bariz biçimde azaldığı kanaatindedir. Eğitim seviyesi yükseldikçe mahkemeye giderim diyenlerin oranı artarken, eğitim seviyesi düştükçe mahkemelerin yerini aile büyükleri ve kabullenme almaktadır.

Eğer hangi sıfatla olursa olsun davanın bir tarafı olarak bir biçimde mahkemeye düşmüşseniz verilen kararı tartışmanız, karardan mutlu veya mutsuz olmanız doğaldır ama yine de sade **vatandaş gözünde kararın adil olduğu izlenimi verecek bir çalışma biçimi ve üslubunun da önemsenmesi** gerekir.

Genel olarak gözlenen eğitim, gelir seviyesi, oturlan evin niteliği yükseldikçe ve kentleşmeyle beraber hukuk, adalet algıları ve hukuka, yargıya güven azalmakta olduğudur.

1.1.10. Değerlendirme

Genel olarak gözlenen eğitim, gelir seviyesi, oturlan evin niteliği yükseldikçe ve kentleşmeyle beraber hukuk, adalet algıları ve hukuka, yargıya güven azalmakta olduğudur. Dindarlık seviyesiyle beraber ise bu algılar ve güven göreceli olarak yükselmektedir.

Genellikle varsayıldığı gibi hukukun kendine özgü kuralları, dili, yöntemleri ve görevlileri olduğu, toplumun ve hayatın içinde değil kenarında izleyen ve gerekli müdahaleleri yapan bir sistem olarak değil toplumun ve hayatın içinde bir sistem olarak ele alırsanız vatandaşların bu araştırmada ortaya çıkan bulguları üzerinden algıları, değerlendirmeleri önemlidir. Çünkü demokratik bir devlet ve toplum olmanın başlangıç yolu vatandaşın talep, beklenti ve duygularını dikkate almaktır. Bu anlamda genel bulgular bile ne kadar kapsamlı bir yargı reformuna, hukukun üstünlüğü inancının güçlendirilmesine, tüm bir zihniyetin elden geçirilmesine ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Devlet-vatandaş ilişkilerinde ve vatandaşlar arası ilişkilerde **sorunlar, anlaşmazlıklar ortaya çıktığında, beklenen "hukuk sisteminin" bu meseleleri çözüme ulaştırmasıdır**. Bu fonksiyon toplumu bir arada tutar, toplumsal barışı sağlar. Ama bu fonksiyonun yerine hakkıyla getirilebilmesinin **ön koşulu toplumun hukuk sistemine güveniyor olmasıdır**. Hâlbuki bu ülkede çok uzun yıllardır **yargının siyasallaştığı** bilinir. Bu siyasallaşmanın vatandaş devlet ilişkileri üzerinde yürüdüğü, **hukukun devletten ve siyaseten güçlü olanlardan yana çalıştığı kanaati yaygındır**. Fakat bugün gelinen noktada bu araştırmanın bulguları, **vatandaşa hukukun ve yargının güvenilirliğinin artık tümüyle azaldığını** göstermektedir. Güçlü olanın sözünün geçtiği, hakkının korunduğu kanaati genel bulgularla bir arada ele alındığında daha **derin bir sorunu ima etmektedir**. Bu bulgu bile kendi başına bu araştırmanın en önemli bulgusudur.

Analizde ilk göze çarpan sonuç daha önceki raporlarda da belirttiğimiz politik, dinsel ve etniksel kutuplaşmanın kuvvetidir. Sonuçlar birkaç küçük istisna dışında, neredeyse anket öncesi beklentilerimizle beklenmeyecek kadar uyumludur.

Politik anlamda kutuplaşmada, en azından araştırmada irdelenen konular açısından bakınca ve yaş, eğitim, gelir düzeyi gibi faktörleri kontrol edince, Ak Parti'lilerin karşısına CHP'lileri değil BDP'lileri ve oy kullanmayanlarla kararsızları karşı karşıya getirmektedir. Bu da oy kullanmayanların politikaya karşı düşünüldüğü kadar duyarsız olmadığını göstermektedir. Aynı zamanda, çalışmamız Türkiye'de oy verme davranışını belirleyen faktörleri ele almamış olsa da bu kesimin oy kullanmamaya devam etmesi Ak Parti'nin lehine olacaktır.

Gelir düzeyinin anlamlı çıkmaması ise bu alanda makro düzeyinde yapılan çalışmalar göz önüne alınca sürpriz bir sonuç olarak göze çarpmaktadır (bkz. Kutu 1).

Hukukun Üstünlüğü: Uluslararası Bir Karşılaştırma

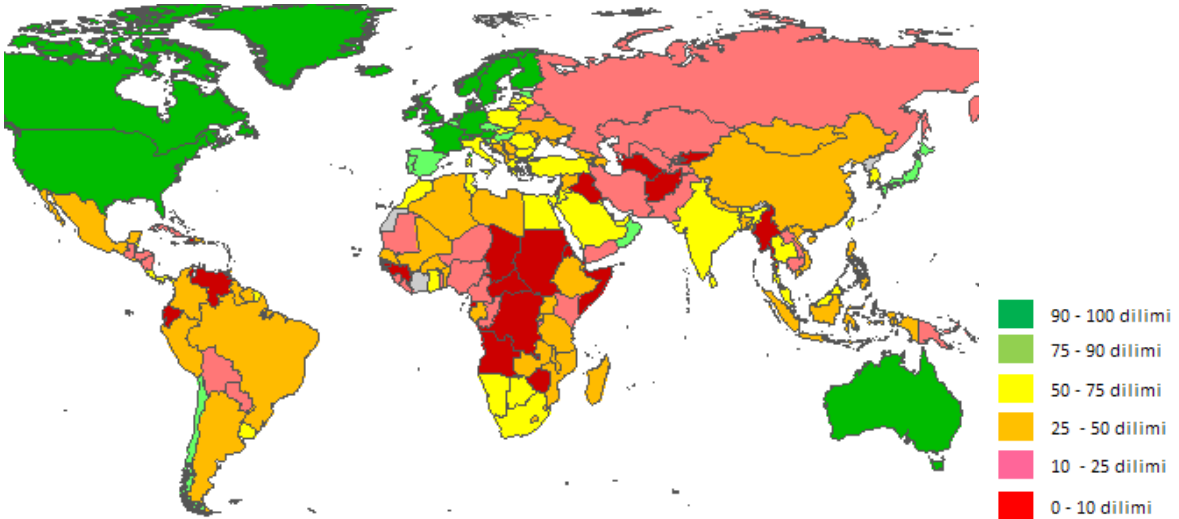
Bir ülkede kurumların gelişimi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki son 20 senede ekonomistlerin kafasını oldukça meşgul etmiştir. Üzerine en çok çalışılan kurumsal göstergelerden biri olan hukukun üstünlüğü ve Gayri Safi Yurt İçi Hasıla arasındaki korelasyona ülkeler bazında bakınca oldukça kuvvetli bir pozitif ilişki çıkmaktadır.

Fakat bu korelasyon etkileşimin yönü hakkında bir fikir vermemektedir. Hukukun üstün olduğu ülkelerin daha hızlı büyüyüp zenginleştiğini düşünebileceğimiz gibi ilişkiyi tersine yorumlamak da mümkündür: Ülkelerin, zenginleştikçe daha iyi kurumlara ve de bu kuralları uygulamaya maddi açıdan imkanları olmaktadır.

Akademik hayatına Massachusetts Institute of Technology (MIT)'de devam eden Türk ekonomist Daron Acemoğlu iki akademisyenle yaptığı ortak çalışmasında istatistiksel etkinin yönünün ülkeler bazında hukukun üstünlüğünden iktisadi kalkınmaya gittiğini belirleyerek literatürde bir çığır açmıştır.

Daha sonraki çalışmalar ise mikro düzeyde de ilişkinin geçerli olduğunu göstermişlerdir: Örneğin Dünya Bankası tarafından finans edilen yatırım projelerinin hukukun üstünlüğünün daha fazla olduğu ülke veya aynı ülke içindeki bölgelerde daha başarılı olduğu teyit edilmiştir.

Peki Türkiye hukukun üstünlüğünde diğer ülkelere göre hangi seviyededir? Dünya Bankası tarafından hazırlanan Dünya Çapında Yönetişim Endeksleri böyle bir karşılaştırmaya izin vermektedir. Aşağıdaki grafik en son endeksin hukukun üstünlüğü alt-endekslerini yeşilden (hukukun en üstün olduğu ülkeler) kırmızıya doğru renklendirmiştir. Türkiye orta sıralarda kalsa ve Batı Avrupa ülkelerinin gerisinde olsa da yeni Avrupa Birliği üyesi olan ülkelerle benzer seviyelerdedir.

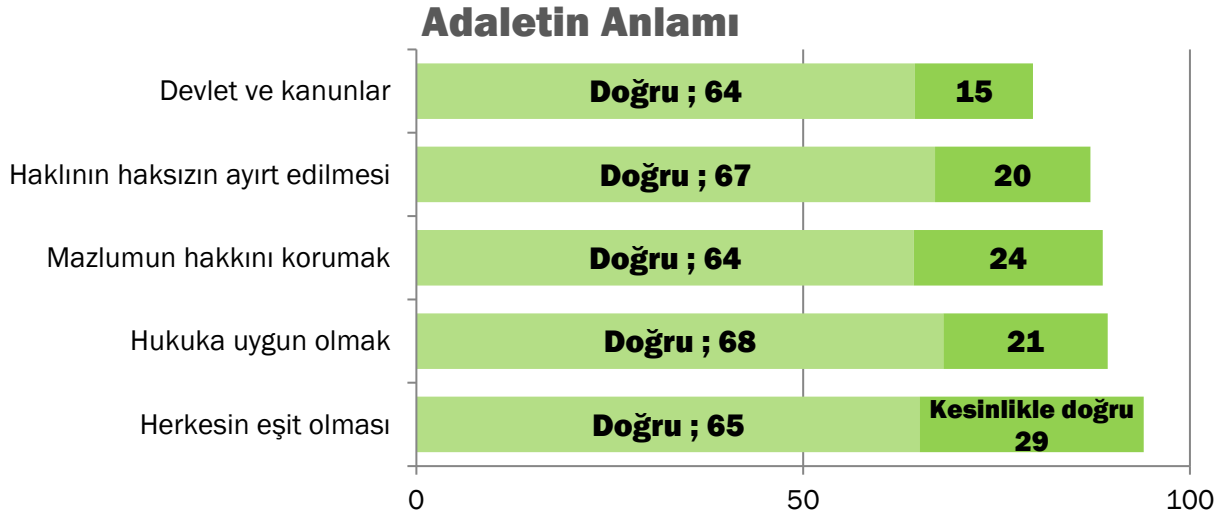
Kutu 1

1.2. Adaletin Anlamı

Toplumun hukuk konusunda algısını ortaya koymak için ilk olarak ADALET kavramının denekler için ne manaya geldiğini anlamaya çalıştık. Buna ilişkin;

“Adalet sizin için ne anlama geliyor?” sorusuyla birlikte, görüşülen kişilere çeşitli cümleler okunarak her birisine “kesinlikle yanlış / yanlış / ne doğru ne yanlış / doğru / kesinlikle doğru” şeklinde cevaplamaları istenmiştir.

Adaletin Anlamı: Herkesin Eşit Olması

Üstteki grafikte de görüldüğü gibi en yüksek oranda kabul gören tanım “Herkesin dini, kökeni, cinsiyeti, fikri, dili, rengi ne olursa olsun eşit olması” olmuştur. Bu cümleye görüşülen kişilerin yüzde 95’e yakını “doğru” veya “kesinlikle doğru” cevabı vermişlerdir.

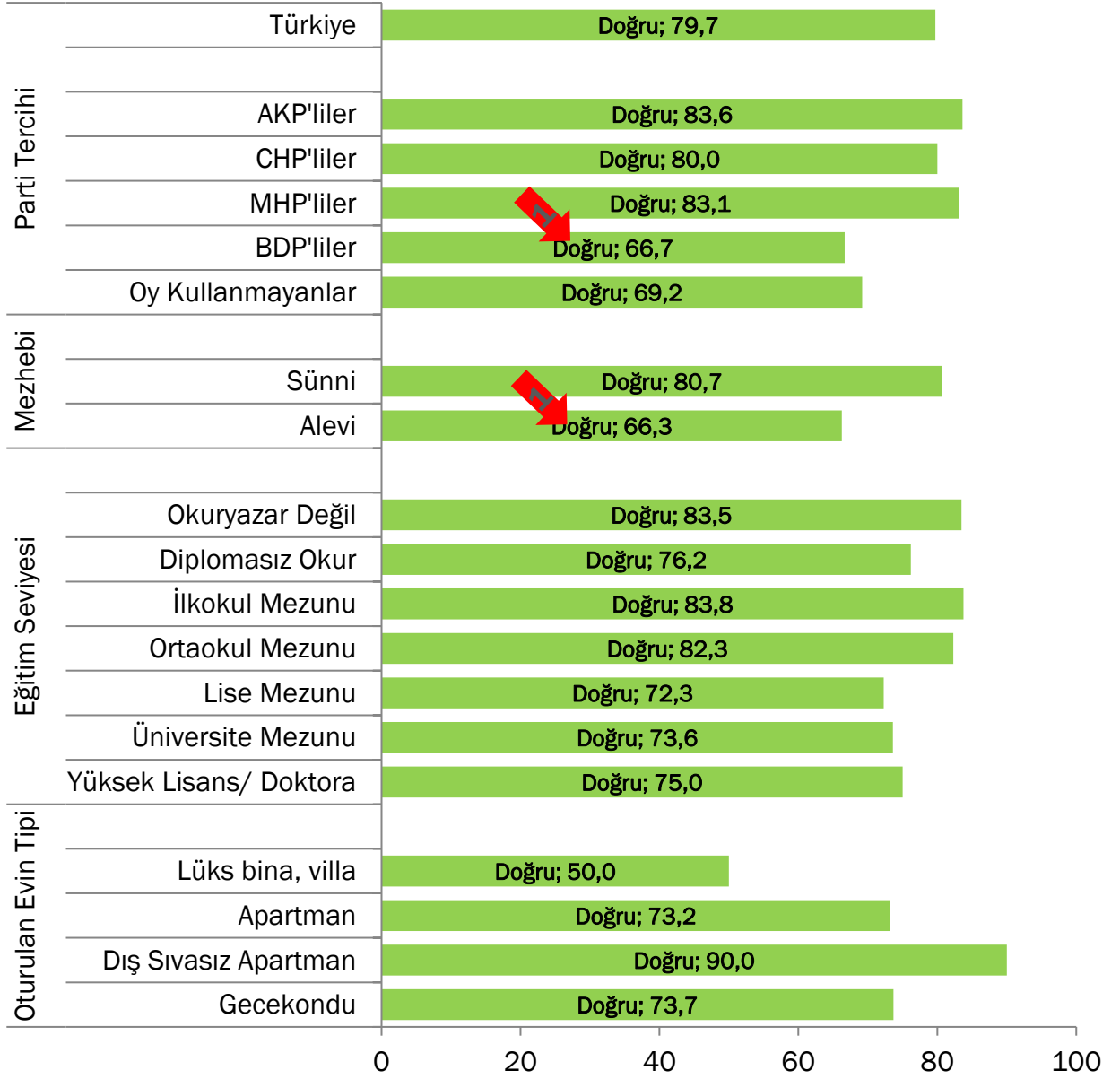
İkinci sırada onaylanan tanım “hukuka uygun olmak” (yüzde 21,2 “kesinlikle doğru”, yüzde 68,1 “doğru”), üçüncü sırada “mazlumun hakkını korumak” (yüzde 24,4 “kesinlikle doğru”, yüzde 64,3 “doğru”) tanımlarıdır.

Daha sonra “haklının, haksızın ayırt edilmesi” (yüzde 20,1 kesinlikle doğru, yüzde 67,1 doğru) ve “devlet ve kanunlar” (yüzde 15,3 “kesinlikle doğru,” yüzde 64,4 “doğru”) tanımları onaylanmıştır.

Adaletin “devlet ve kanunlar” anlamına gelip gelmediği üzerine sorulan soruya **demografik farklılıklara** göre bakıldığında:

ADALETİN ANLAMI: Devlet ve kanunlar

- **1** Yukarıdaki verilerde BDP'liler ve Aleviler için adaletin anlamının diğer gruplar kadar "devlet ve kanunlar" anlamına gelmediğini görüyoruz. Bu rakamlar diğer yandan Alevilerin ve Kürtlerin devlet ve kanunlarla ilişkisini, ayrıca bu raporun ilerleyen bölümlerinde de görebileceğiniz gibi bu iki kavrama olan güven düşüklüğünü gösterebilmektedir.
- Yukarıda belirttiğimiz farklılıklar dışında adaletin anlamı konusunda eğitim, siyasi tercih ya da başka bir demografik özellik değiştikçe farklılık gözükmemektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi adalet, toplumun çoğunluğu için "dil, din, ırk, renk, cinsiyet farkı gözetmeden eşit olması" anlamına gelmektedir.

1.3. Hukuk Devleti Tanımı ve Algısı

Toplumdaki hukuk devletine ilişkin bilinci, tanımı ve algıyı ortaya çıkarmak için görüşülen kişilere bir dizi önermeye ne derece katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Yöneltilen bu önermeler hukuk devleti parametrelerini ifade etmektedir.

“Suç işlemedikçe kanunların ve mahkemelerin beni koruyacağına inanıyorum” tanımına deneklerin yüzde 15,6’sı “yanlış” yüzde 14,6’sı “ne doğru ne yanlış”, yüzde 57,5’i “doğru” cevabı veriyor. Bu cümle en yüksek oranda doğru bulunan hukuk devleti tanımı.

En yüksek oranda “doğru” cevabı verilen ikinci sıradaki “Ülkemizde vatandaş ve devletin kurumları hukuk karşısında eşittir” tanımına deneklerin yüzde 24,8’i “yanlış” yüzde 14’ü “ne doğru ne yanlış”, yüzde 46,9’u “doğru” cevabı veriyor.

“Mahkemelerde de çıkar karşılığı iş yapıldığına inanıyorum” tanımına deneklerin yüzde 22,5’i “yanlış” yüzde 24,5’i “ne doğru ne yanlış”, yüzde 41,3’ü “doğru” cevabı veriyor.

“Mahkemeye düşsem adil karar çıkmayacağından korkarım” cümlesine “doğru” veya “kesinlikle doğru” diyenler yüzde 46 oranında.

“Hata yapan resmi kurum veya devlet memuru olsa bile hukuk ve yargı bizi korur” cümlesine “yanlış” diyenler yüzde 26,1 “kesinlikle yanlış” diyenler yüzde 4 oranında.

“Devletin hiç bir kurumu veya memuru işlem ve eylemlerinde hukuk kuralları çerçevesi dışına çıkmıyor” cümlesine “yanlış” veya “kesinlikle yanlış” diyenler yüzde 43 oranında.

Masumsam kanunlar beni korur!

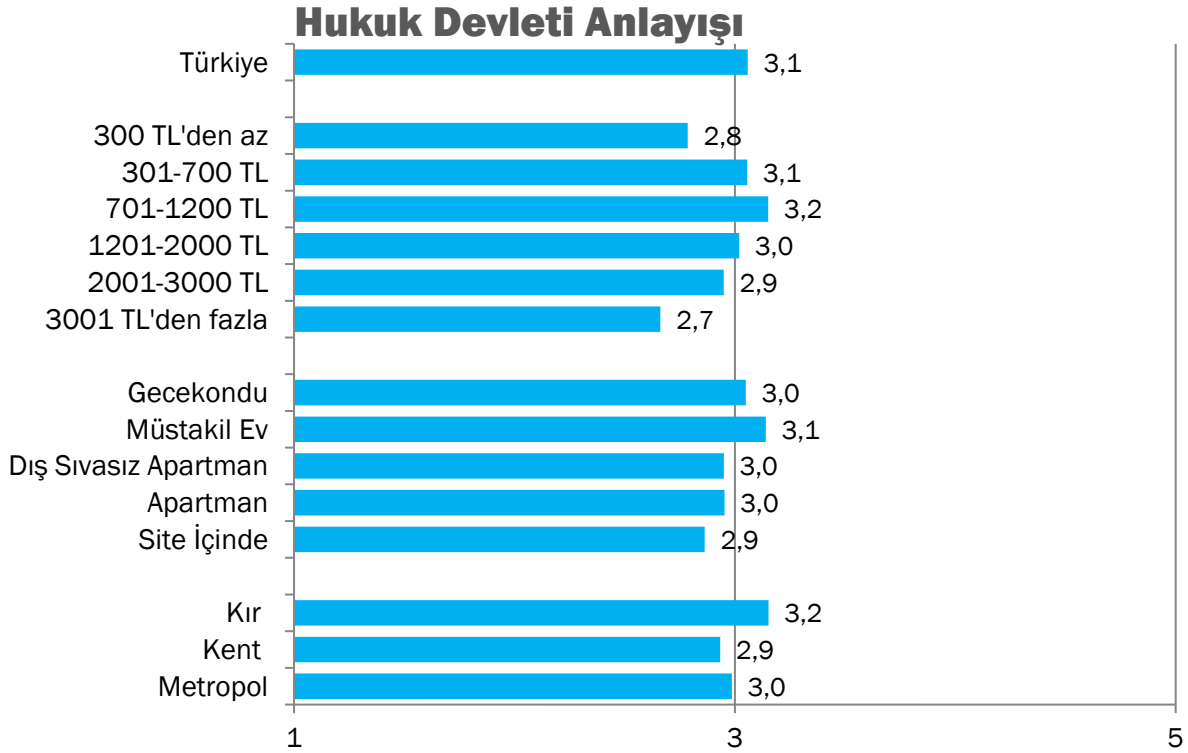
Devletin her zaman hukuka uygun davrandığına inanmayabilirim!

Yukarıdaki grafikte deneklerin en fazla ve en az miktarda doğru bulduğu önermelere bakarsak insanların masum oldukları müddetçe kanunların kendilerini koruyacağına inandığını düşünebiliriz. Diğer yandan doğruluğuna en az oranda inandıkları ilk önermenin oranlarına göz atarsak toplumun devletin ve memurlarının hukuk kuralları çerçevesinde hareket etmediğine inandığını belirleyebiliriz.

Hukuk Devleti Algısı

Hukuk devletine dair işbu soruların tümünün cevaplarından “hukuk devleti” algısının ortalamasını hesaplamaya çalışır isek, ülke ortalaması “ne doğru ne yanlış” noktasında çıkmaktadır. Bu ortalamaya göre 1’e yaklaşan değerler hukuk devletine inancın azaldığını 5’e yaklaşanlar ise yükseldiğini ifade etmektedir.

Aşağıdaki grafikte de gelir ve oturulan yere göre bu algı ekseninin nasıl değiştiğini ya da esasında çok değişmediğini gözlemleyebiliriz.

Hukuk devleti algısı üzerine sorulan sorulara tüm demografik farklılıklara göre bakıldığında:

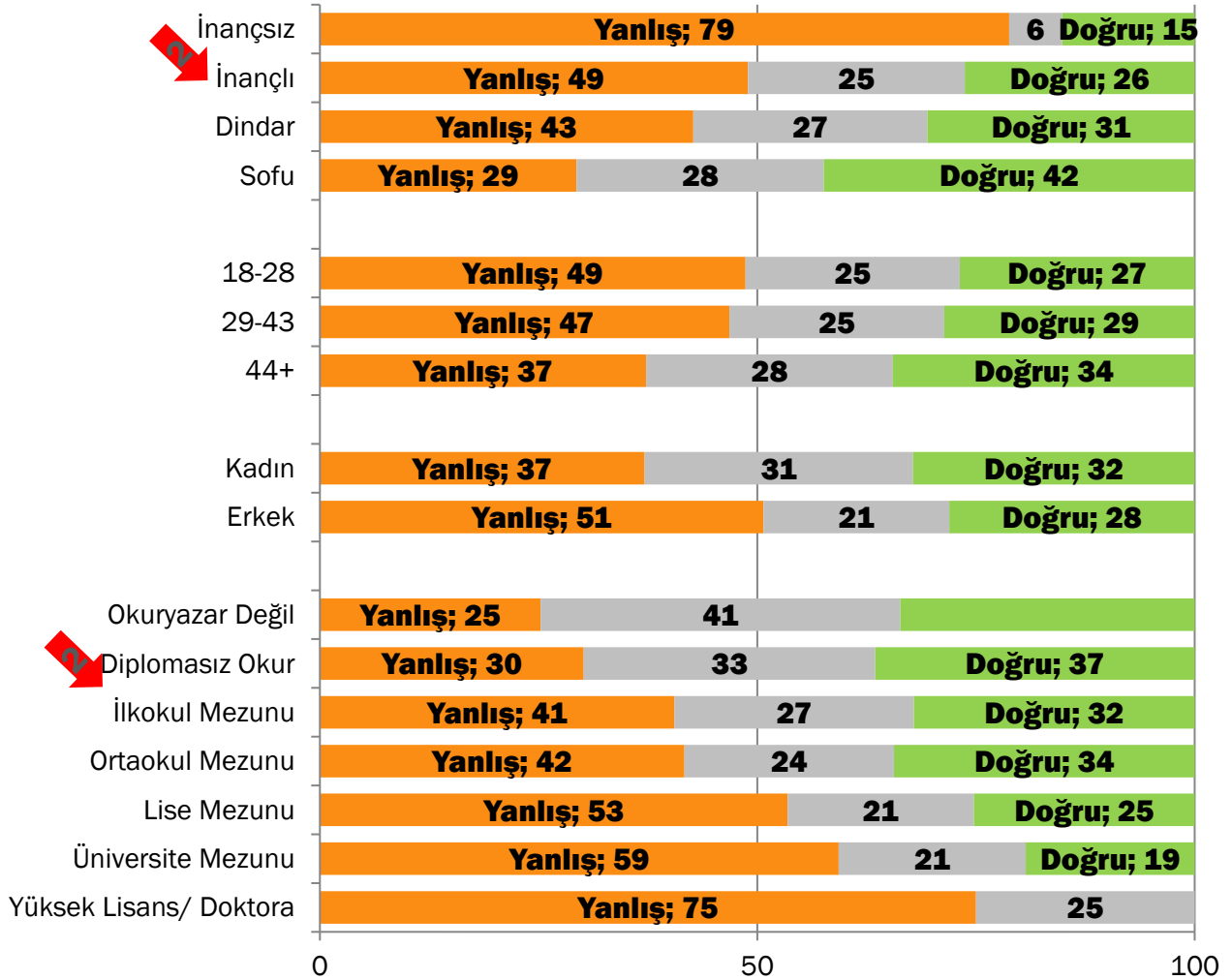
- **Erkekler kadınlara kıyasla**, gençler yaşça büyüklere kıyasla hukuk devletine daha az inanmaktadırlar.
- **Eğitim yükseldikçe** hukuk devletine olan inanç azalmaktadır.
- Hukuk devletine inanç en yüksek **ev kadınlarında**, en düşük özel sektör çalışanları ve serbest meslek erbabındadır.
- Hukuk devletine inanç en yüksek **Ak Partililerde** en düşük **BDP'lilerdedir**.
- **Gelir ve yaşanılan evin niteliği** yükseldikçe, kırlardan metropollere geçtikçe hukuk devletine olan inanç azalmaktadır.

Hukuk devletine dair soruların tek tek cevapları incelendiğinde ilginç farklılıklar gözlenmektedir.

- **“Ülkemizde vatandaş ve devletin kurumları hukuk karşısında eşittir”** tanımına **Ak Partililerin** yüzde 66’sı “doğru” ve “kesinlikle doğru” cevabı verirken, **BDP'lilerin** ancak yüzde 30’u aynı yönde cevap veriyor.
- Aynı şekilde **Kürtler** de diğerlerine kıyasla hukuk karşısında eşitliğe en yüksek oranda olumsuz cevap veriyorlar.
- **Gelir seviyesi yükseldikçe** de vatandaş ve devletin hukuk karşısındaki eşitliğine kabul zayıflıyor.
- **BDP'lilerde** ve **Kürtlerde** **“Suç işlemedikçe kanunların ve mahkemelerin kendilerini koruyacağına inanç”** yüzde 50’ye düşüyor.
- **“Suç işlemedikçe kanunların ve mahkemelerin kendilerini koruyacağına inanç”** dindarlık seviyesi arttıkça artarken, inançsızlar da yarıya düşüyor.
- **“Devletin hiç bir kurumu veya memuru işlem ve eylemlerinde hukuk kuralları çerçevesi dışına çıkmıyor”** kanaati erkekler ve gençlerde çok düşük. Yani aksine bu kümeler devletin kurum ve memurlarının hukuk kuralları dışına çıktıkları kanaatini daha güçlü hissediyorlar.
- **CHP'liler ve BDP'lilerde** de devlette hukuk dışına çıkıldığı kanaati daha yüksek.

Devletin hiç bir kurumu veya memuru hukuk kuralları çerçevesi dışına çıkmıyor.

- “Hata yapan resmi kurum veya devlet memuru olsa bile hukuk ve yargı bizi korur” inancı **eğitim seviyesi, gelir ve oturlan evin niteliği** yükseldikçe çok azalıyor.
- “Hata yapan resmi kurum veya devlet memuru olsa bile hukuk ve yargı bizi korur” inancı en yüksek **Ak Partililerde** iken **BDP’lilerde** en düşük seviyede görülüyor.
- “Mahkemelerde çıkar karşılığı iş yapıldığına inanç” **eğitim seviyesiyle** beraber artıyor. Üniversite mezunlarının yarısından fazlası mahkemelerde çıkar karşılığı iş yapıldığını düşünüyor.
- **Serbest meslek** erbabının ve **özel sektör çalışanlarının** dörtte üçe yakını da çıkar karşılığı hukuk inancında görülüyor.
- **Evin niteliği yükseldikçe**, kırdan metropollere doğru geçildikçe mahkemelerde çıkar karşılığı iş görmeye olan inanç üçte ikiye yükseliyor.
- “Mahkemeye düşsem adil karar çıkmayacağından korkarım” kanaati BDP’lilerin üçte ikisinde, CHP’lilerin yarısında hakim.

- Dindarlık seviyesi yükseldikçe bu korku azalıyor. Kırlardan metropollere geçildikçe bu korku artarken, gecekondularda diğerlerine göre daha da güçleniyor.
- Devletin hukuk dışına çıkmadığına inanç ile dindarlık arasında düz, eğitim seviyesi ile ise ters bir orantı görmek mümkün. Dindarlık seviyesi yükseldikçe devletin hukuk dışına çıkmadığına inanç artarken, eğitim seviyesi yükseldikçe de bu konuda şüpheli yaklaşım oluşuyor.

Tüm bu algı ve kanaatlere bakıldığında:

- **Hukuk devletine olan inanç toplumda kuvvetli bir biçimde hissedilmiyor.**
- Devletin ve memurlarının işlemlerde hukuk dışına çıktıkları kanaati yaygın şekilde görülüyor.
- Ama yanı sıra da hukuk ve mahkemelere dair kanaatler biraz daha güçlü. Yani devlet hukuk dışı iş yapar hem de hukuk ve mahkemeler de bizi korur kanaati mevcut.
- BDP'lilerin hukuk devletine, hukuka güvenleri toplum içindeki diğer tüm kümelenmelere kıyasla çok daha net biçimde olumsuz dönmüş olduğu gözleniyor.

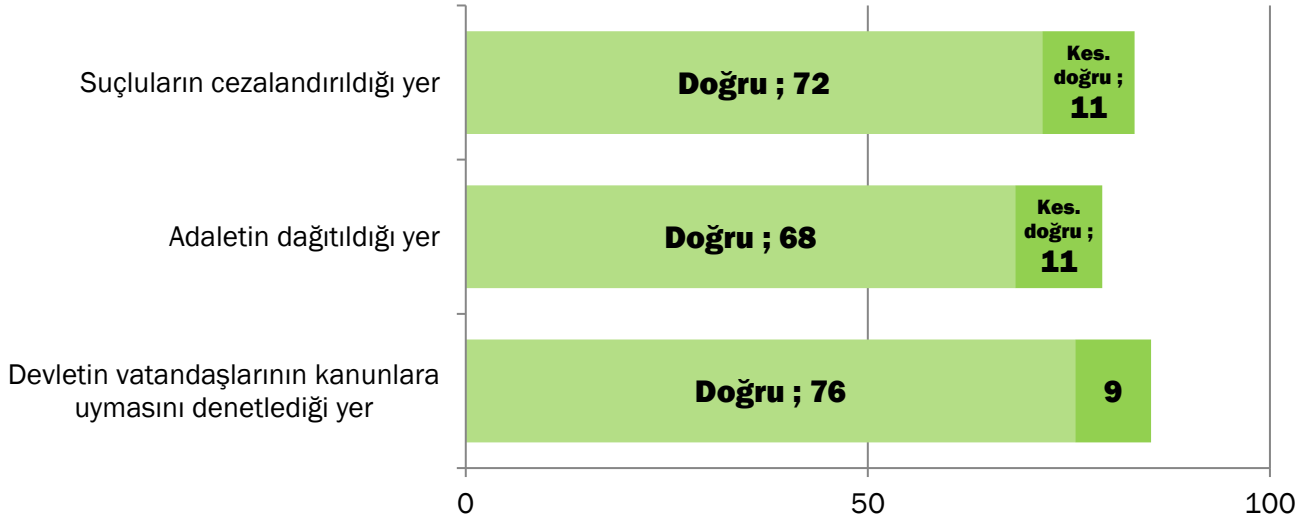
Dindarlık seviyesi yükseldikçe hukuka olan güvenin artması toplumun adalet ve hukuk kavramlarına, pozitif kurallar kadar manevi dünyanın anlam-larından da yükleme yaptığını gösteriyor. Yani adalet ve hukuk kavramları yalnızca kanun mad-desinden öte bir şey olarak algılanıyor. Eğitim seviyesi yükseldikçe bunun tam tersi durum ortaya çıkıyor.

1.4. Yargının Tanımı

“Mahkemeler, yargı size ne anlam ifade ediyor?” şeklinde başlayan ve farklı tanımlamalara dair cevaplara bakıldığında, “suçluların cezalandırıldığı yer” ve “devletin vatandaşlarının kanunlara uymasını denetlediği yer” önermeleri öne çıkmaktadır. “Adaletin dağıtıldığı yer çok küçük farkla da olsa üçüncü sıradır.

Mahkemeler ve Yargının Anlamı

“Suçluların cezalandırıldığı yer” tanımına yüzde 11,5 “kesinlikle doğru,” yüzde 71,7 “doğru” cevapları verilmiştir.

“Devletin vatandaşlarının kanunlara uymasını denetlediği yer” tanımına yüzde 9,4 “kesinlikle doğru,” yüzde 75,8 “doğru” cevapları verilmiştir.

“Adaletin dağıtıldığı yer” tanımına yüzde 10,8 “kesinlikle doğru” yüzde 68,3 oranında “doğru” cevapları verilmiştir.

Yargı size ne anlam ifade ediyor?	Kes. yanlış	Yanlış	Ne d. ne y.	Doğru	Kes. doğru	Toplam
Devletin vatandaşlarının kanunlara uymasını denetlediği yer	1	5	9	76	9	100
Adaletin dağıtıldığı yer	1	8	12	68	11	100
Suçluların cezalandırıldığı yer	0	5	11	72	11	100

Yargının anlamı sorularında demografik kümelenmelere göre farklılık yalnızca dindarlık ve gelir seviyelerine ve parti tercihine bağlı olarak gözlenmektedir.

- “Adaletin dağıtıldığı yer” tanımında **inançsızlarda** toplam “doğru” cevap oranı (“kesinlikle doğru” ve “doğru” beraber) yüzde 50 iken dindarlık seviyesiyle beraber yükselmekte ve dindarlarda yüzde 80,8, sofularda yüzde 86,8 oranlarına ulaşmaktadır.
- “Adaletin dağıtıldığı yer” tanımında **geliri** 300 TL/ay altında olan kümede toplam “doğru” cevabı oranı yüzde 72, 301-700 TL/ay gelir seviyesinde yüzde 80,9 iken 3000 TL/ay seviyesinde yüzde 46,2’ye düşmektedir.
- “Suçluların cezalandırıldığı yer” tanımında **inançsızlarda** toplam “doğru” cevap oranı (“kesinlikle doğru” ve “doğru” beraber) yüzde 41,2 iken dindarlık seviyesiyle beraber yükselmekte ve **dindarlarda** yüzde 84,3, **sofularda** yüzde 87,6 oranlarına ulaşmaktadır.
- “Suçluların cezalandırıldığı yer” tanımında BDP’lilerin yüzde 68,1’i ve oy kullanmayacağını söyleyenlerin yüzde 72,4’ü “doğru” cevabı verirken, bu oran Ak Parti’lilerde yüzde 87,5, CHP’lilerde yüzde 85,2 oranlarına ulaşmaktadır.

1.5. Yargıda Tarafsızlık Algısı

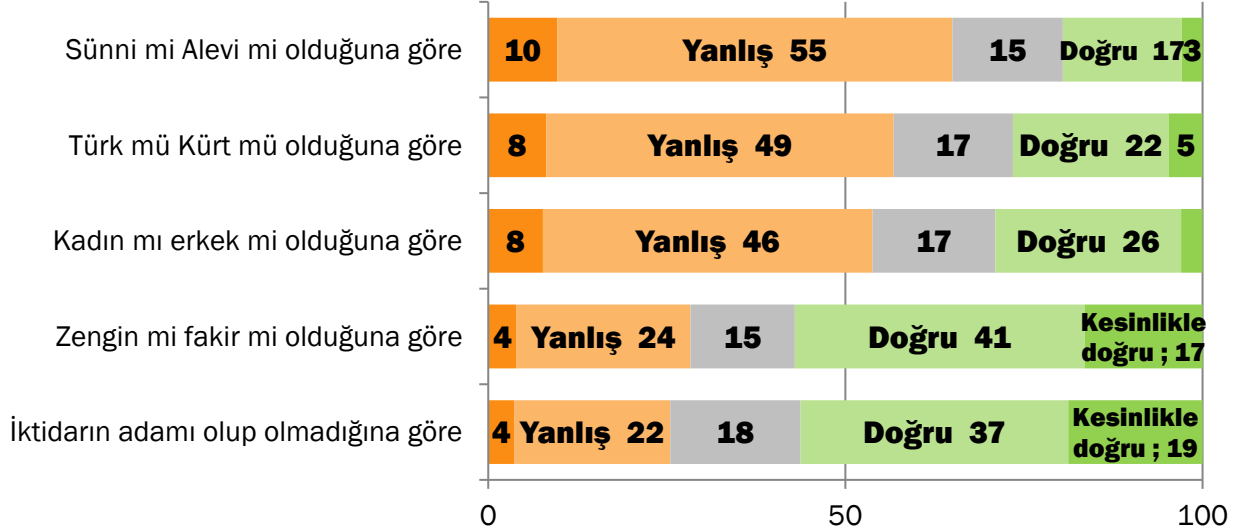
Yargıda tarafsızlık algısını ölçmek amacıyla “Hâkimler, savcılar, polisler işlemlerinde kim olduğuna göre farklı davranıyor mu?” şeklinde bir açıklamayla cinsiyet, etnik köken, dini inanç, servet, siyasi tercih farkları tek tek sorulmuştur.

Tüm sorulardan hesaplanan “yargıda tarafsızlık algısı” tam ortadadır. Yani toplumun genel olarak “Yargı tarafsız mı?” sorusuna cevabı “ne doğru ne yanlış” noktasındadır.

Tarafllılık algısı en yüksek oranda “iktidarın adamı olmak” ile “zengin ve fakire farklı muamele edildiği” konusundadır. Yani toplum, iktidarın adamı olma ve zengin/fakir olma durumuna göre işlemlerde farklı muamele edildiği kanaatinde dir.

Diğer farklılıklarda cinsiyet, etnik köken ve dini inanç konusunda ise kanaat farklılık olmadığı yönündedir. Fakat tüm bu ortalama kanaatler demografik farklılıklara göre ayrıştırıldığında oldukça değişen kanaatler olduğu ortaya çıkmaktadır.

Hâkimler, savcılar, polisler işlemlerinde kim olduğuna göre farklı davranıyor mu?

“Zengin mi fakir mi olduğuna göre farklı işlem yapılıyor” önermesine “doğru” veya “kesinlikle doğru” cevabı verenler yüzde 58 oranındadır.

“İktidarın adamı olup olmadığına göre farklı işlem yapılıyor” önermesine “doğru” veya “kesinlikle doğru” cevabı verenlerin oranı ise yüzde 57’dir.

“Kadın mı erkek mi olduğuna göre farklı işlem yapılıyor” önermesine katılmayanların oranı katılanlara göre daha fazladır. Bu önermeye “yanlış” veya “kesinlikle yanlış” cevabı verenler yüzde 54 oranındadır.

“Türk mü Kürt mü olduğuna göre farklı işlem yapılıyor” önermesine “kesinlikle yanlış” ve “yanlış” diyenler, yani etnik kimliğe göre mahkemelerde farklı davranılmadığını söyleyenlerin oranı yüzde 56 ile yarıdan fazladır.

Ayrımın en az yapıldığı iddia edilen konu mezhep ile ilgili gözükmemektedir. “Sünni mi Alevi mi olduğuna göre farklı işlem yapılıyor” önermesine “kesinlikle yanlış” cevabı verenler yüzde 9,6, “yanlış” diyenler yüzde 55,4 oranındadır.

Bu yanıtları demografik kümelerle göre ayrı ayrı incelersek:

İktidarın adamı olma

- **Lise ve üniversite** eğitim seviyesindekiler en yüksek oranda “iktidarın adamına göre farklı muamele” olduğu kanaatinde.
- **CHP (yüzde 75) , MHP (yüzde 65) ve BDP (yüzde 68)** seçmenleri de iktidarın adamı olma halinin farklılık ürettiği kanaatindeyken, **Ak Partililer** bu önermeye ortalama olarak “ne doğru, ne yanlış” (yüzde 39 “doğru,” yüzde 39 “yanlış”) cevabı vermektedirler.
- **Alevilerin** yüzde 82’si de bu kanaattedir.
- **Dindarlık seviyesi** arttıkça bu kanaat azalırken, kırlardan metropollere geldikçe ve oturlan evin niteliği yükseldikçe bu kanaat artmaktadır.

Zengin fakir olma

- **BDP’lilerin** üçte ikisi zenginliğe göre farklı muamele gördüğü fikrindeyken Ak Partililer de bu oran yarıdan azdır.
- **Alevilerin** yüzde 80’i bu kanaattedir, Sünnilerde oran, yarıdan aşağıdadır.
- **Dindarlık** yükseldikçe bu kanaat azalmaktadır.
- **Kırlardan metropollere** geldikçe ve oturlan evin niteliği yükseldikçe bu kanaat artmaktadır.

Mezhep farkı

- **BDP’lilerde ve Kürtlerde** mezhep ayrımı yapıldığı kanaati ortalamadan yüksekken Alevilerin yarıdan fazlası ayrım yapıldığı, Sünnilerin üçte ikisi ayrım yapılmadığı kanaatinde.

Etnik köken farkı

- **Kürtlerin ve Alevilerin** yarıya yakın kısmı “işlemlerde etnik köken farkı” yapıldığı kanaatinde.

Cinsiyet farkı

- **Gelir seviyesi ve oturlan evin niteliği** yükseldikçe ve kırlardan metropollere doğru geçilirken cinsiyete göre farklılık yapıldığı kanaati diğerlerine kıyasla artmaktadır.

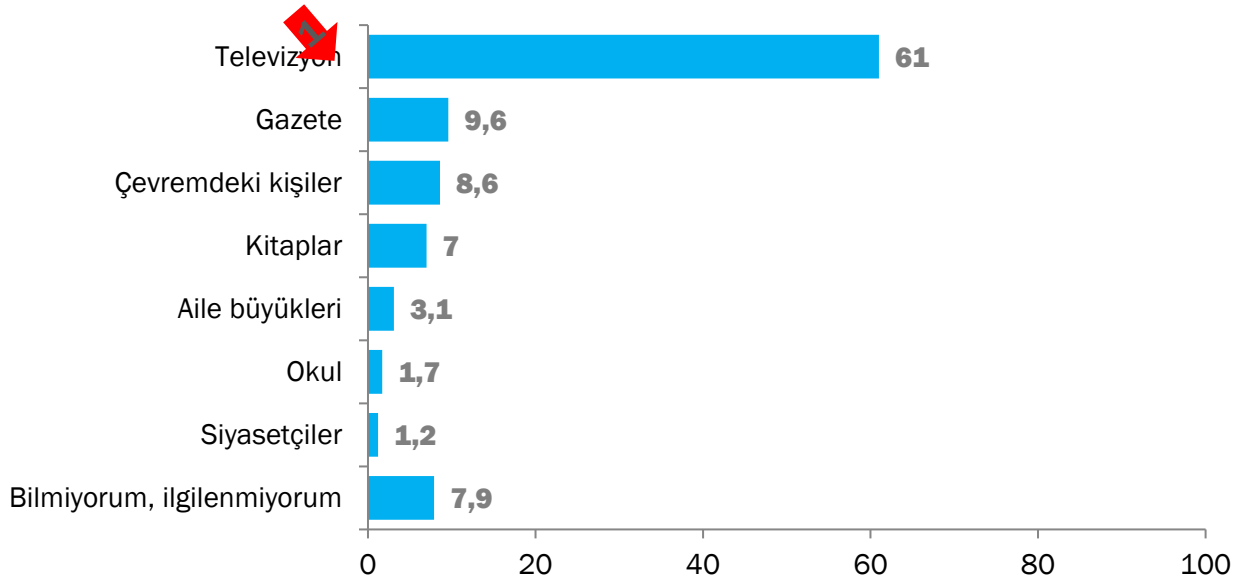

1.6. Kanuni Hak Bilinci

Bu bilinci ölçmek için görüşülen kişilere iki farklı soru yöneltilmiştir;

1. Kanunları ve kanuni haklarını nereden öğreniyorsunuz?
2. Gündelik hayatınızda kişisel haklarınızı aileniz dışında en fazla hangi kurumun gözet-tiğini düşünüyorsunuz?

Kanunları ve Kanuni Haklarınızı Nereden Öğreniyorsunuz?

İnsanların kanunları öğrendikleri mecra olarak televizyon yüzde 61 ile açık ara önde gözükmektedir. İkinci sırada kaynak olarak gazeteler (yüzde 9,6) öne çıkmaktadır. Toplamda toplumun üçte ikisinden fazlası kanunları ve haklarını medyadan öğrendiğini söylemektedir.

Kitaplar yüzde 7 ve okul sadece yüzde 1,7 oranında söylenerek eğitim sistemimizin içeriği konusunda bir ipucu verilmektedir.

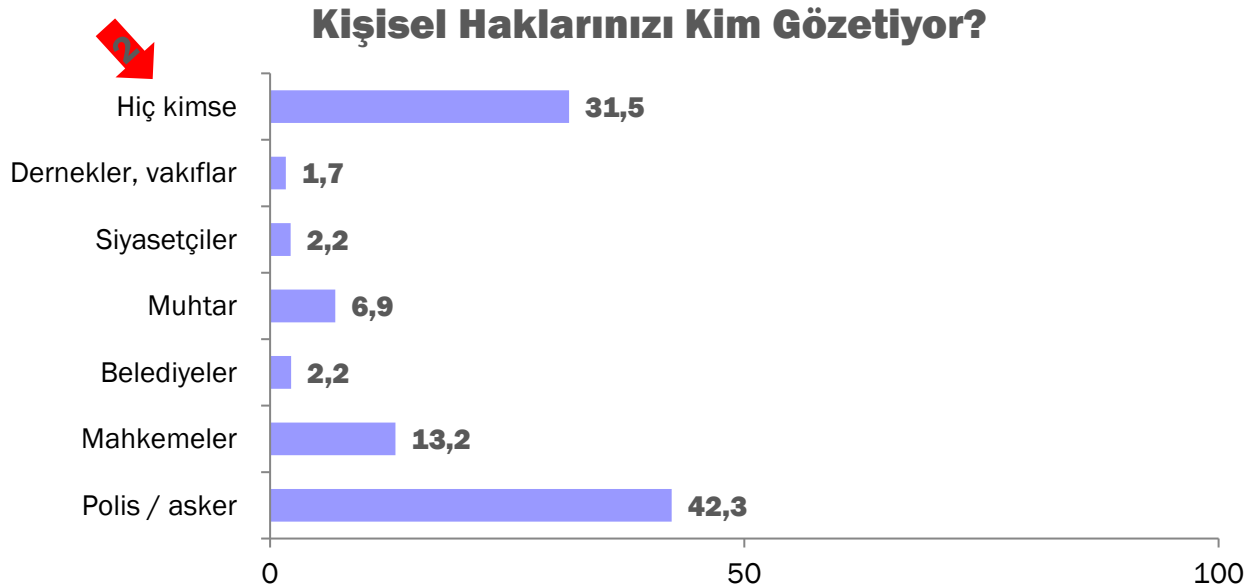
Siyasetçilerin yüzde 1,2 oranında söylenmiş olması da bir başka ilginç bulgudur.

Yukarıdaki verileri araştırmadaki demografik verilere göre ayrıştırdığımızda ise;

- **Kadınlarda** aile büyükleri, **gençlerde** kitaplar biraz daha yüksek oranlarda söylenmektedir.
- **Eğitim seviyesi düştükçe** çevredeki kişiler ve aile büyükleri öne çıkarken eğitim seviyesi arttıkça kitaplar ve gazeteler ortalamadan yüksek oranda söylenmektedir.

Alevilerde gazete ve kitaplar, Kürtlerde çevredeki kişiler ortalamadan yüksek oranda söylenmektedir.

“Gündelik hayatınızda kişisel haklarınızı aileniz dışında en fazla hangi kurumun gözettiğini düşünüyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplara göre, toplumun neredeyse **üçte biri “hiç kimse”nin gözetmediğini düşünmektedir.** Bu oran kendi başına toplumun kutuplaşmadan üreyen gerginlik ve güvensizlik baskın ruh hali konusunda önemli bir ipucudur.

Yüzde 42,3 “polis/asker” denilerek güvenlik güçleri işaret edilirken, yüzde 13,2 oranında “mahkemeler” cevabı verilmiştir.

Muhtarlar (yüzde 6,9), hem siyasetçilerden (yüzde 2,2) hem de belediyelerden (yüzde 2,2) daha yüksek oranda söylenmektedir.

Cevapları demografik olarak kümeleştirdiğimizde ise...

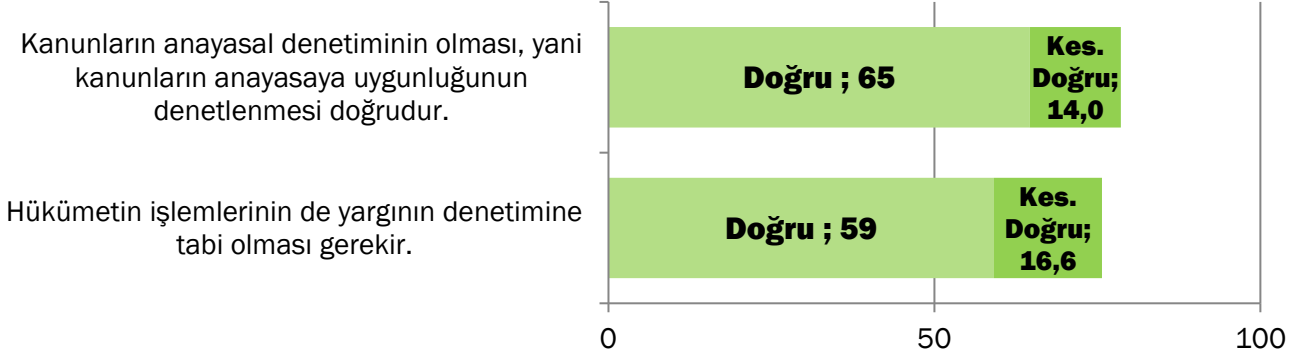
- **Kürtlerde** polis/asker ve mahkemeler cevabı oranı ortalamadan düşükken hiç kimseye güvenmeme hali artmaktadır.
- **Aleviler** bu konuda Kürtlerden daha serttir, Alevilerde “hiç kimseye güvenmiyorum” cevabı yüzde elli oranındadır.
- **Gelir seviyesi ve eğitim seviyesi** yükseldikçe mahkemeye güven yükselmektedir.
- **Kırlarda** polis/asker, mahkemeler ve muhtar ortalamadan yüksek oranlardadır.

1.7. Hükümetin Denetimine Dair Anlayış

Son yıllarda sıkça tartışılmakta olan “hükümetin işlemlerinin yargı tarafından denetimi” ve “kanunların anayasal denetiminin” gerekip gerekmediği meselesi de deneklere sorulmuştur.

Hükümetin Denetimi

“Hükümetin işlemlerinin yargı denetimine tabi olması gerekir” önermesine toplumun neredeyse üçte ikisi pozitif yaklaşmaktadır.

“Kanunların anayasal denetiminin olması, yani kanunların anayasaya uygunluğunun denetlenmesi doğrudur” önermesine doğru ve kesinlikle doğru olarak katılanların oranı ise yüzde 79 ile daha da fazladır

“Kanunların anayasal denetimi” daha yüksek oranda kabul edilmektedir. İki sorunun cevaplarına beraberce bakıldığında “hükümetin denetimi” meselesinde toplum her iki önermeye de “doğru” yanıtı vermektedir.

Demografik farklılıklara göre bakıldığında eğitim seviyesi, gelir seviyesi, oturulan evin niteliği, kırlardan metropollere doğru gelindikçe denetim talebi biraz daha artmakla (“doğru”dan “kesinlikle doğru”ya) beraber farklar çok bariz değildir.

Hükümetin denetimine Ak Parti ve MHP seçmenlerinin yüzde onluk kısmı yanlış cevabı vermektedir.

1.8. Mahkemeleri Değerlendirme

Deneklere ilk önce herhangi bir şekilde mahkeme deneyimlerinin olup olmadığı sorulmuştur. Bu soruya evet yanıtını verenlere ise sırasıyla;

- Mahkemede adil karar verildiğini düşünüyor musunuz?
- Mahkemede işlerin düzgün yürüdüğünü düşünüyor musunuz?
- Hukuk sistemimize güveniniz azaldı mı, arttı mı?

şeklinde üç soru yöneltilmiştir.

Mahkeme deneyimleri sorulduğunda, görüşülen kişilerin dörtte birinin mahkemeye gitmiş olduğu görülmüştür.

Davacı olarak gittiğini söyleyenler yüzde 9,5, davalı olarak gittiğini söyleyenler ise yüzde 7,1 oranındadır. Şahit olarak gittiğini söyleyenler yüzde 7,4, mağdur olduğunu söyleyenler yüzde 4,1 ve sanık olarak gittiğini söyleyenler yüzde 2,3 oranındadır.

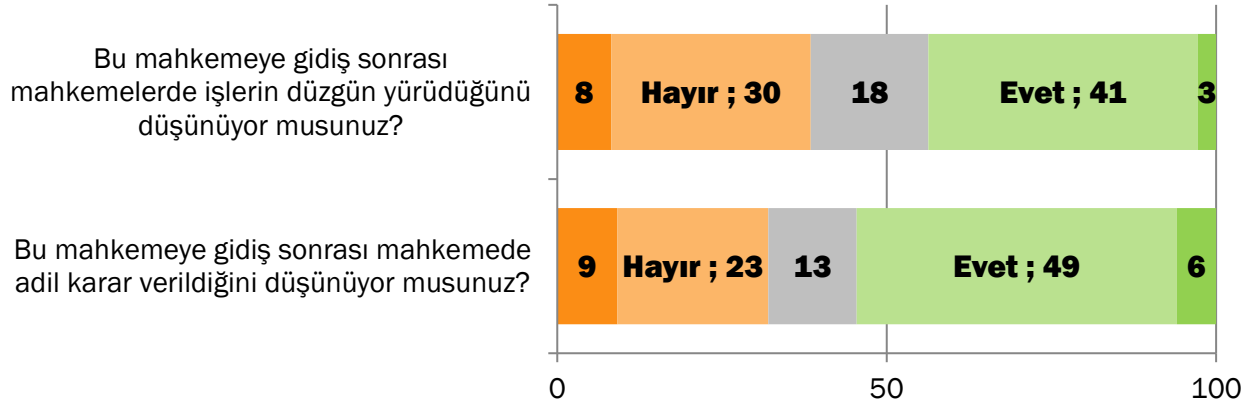
Hiç mahkemeye işiniz düştü mü? Ne durumda / konumda?	Yüzde*
Hiç gitmedim	73,2
Davacı olarak	9,5
Davalı olarak	7,1
Şahit olarak	7,4
Mağdur olarak	4,1
Sanık olarak	2,3
Görevli olarak	0,6
İzleyici-refakatçi olarak	1,3

* Görüşülen kişiler, birden fazla durum belirtebildiklerinden, cevap toplamı yüzde 100'un üzerindedir.

Bir biçimde mahkemeye gitmiş olanların deneyimleri doğrultusunda mahkemeleri değerlendirmeleri istenmiştir.

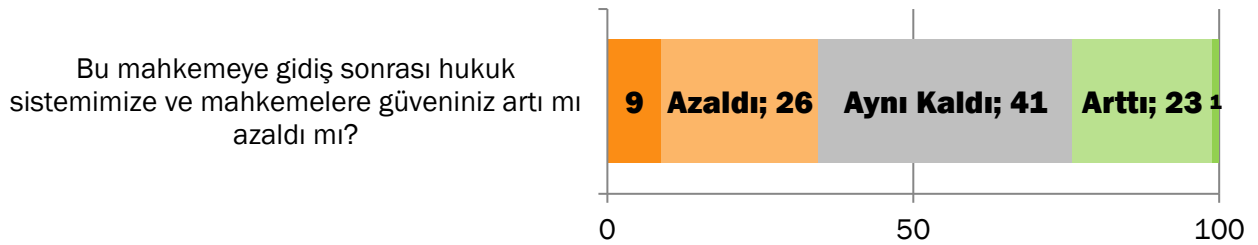
Mahkemeleri Değerlendirme

Yolu mahkemeye düşenlerin üçte biri mahkemede adil karar verilmediğini (“kesinlikle hayır” cevabı verenler yüzde 9,1, “hayır” cevabı verenler yüzde 22,9) düşünmektedir. Yarıdan biraz fazlası mahkemeden adil karar çıktığını (“kesinlikle evet” cevabı verenler yüzde 6, “evet” cevabı verenler yüzde 48,6) düşünmektedir.

Mahkemeye yolu düşenlerin üçte birinden biraz fazlası mahkemelerde işlerin düzgün yürümediğini (“kesinlikle hayır” cevabı verenler yüzde 8,2 ve “hayır” cevabı verenler yüzde 30,3) kanaatindedir. Mahkemelerde işlerin düzgün yürüdüğünü düşünenler yarıdan azdır (“kesinlikle evet” cevabı verenler yüzde 2,8 ve “evet” cevabı verenler yüzde 40,9).

Mahkemeleri Değerlendirme

Yine yolu mahkemeye düşenlerin üçte biri mahkemeye gidiş sonrası mahkemelere ve hukuk sistemine güveninin azaldığını (“çok azaldı” cevabı verenler yüzde 8,8, “azaldı” cevabı verenler yüzde 25,8) söylemektedir. Bu soruya “aynı kaldı” cevabı verenler yüzde 41,4 oranındayken, hukuk sistemine güveninin arttığını söyleyenler yalnızca yüzde 24 oranındadır.

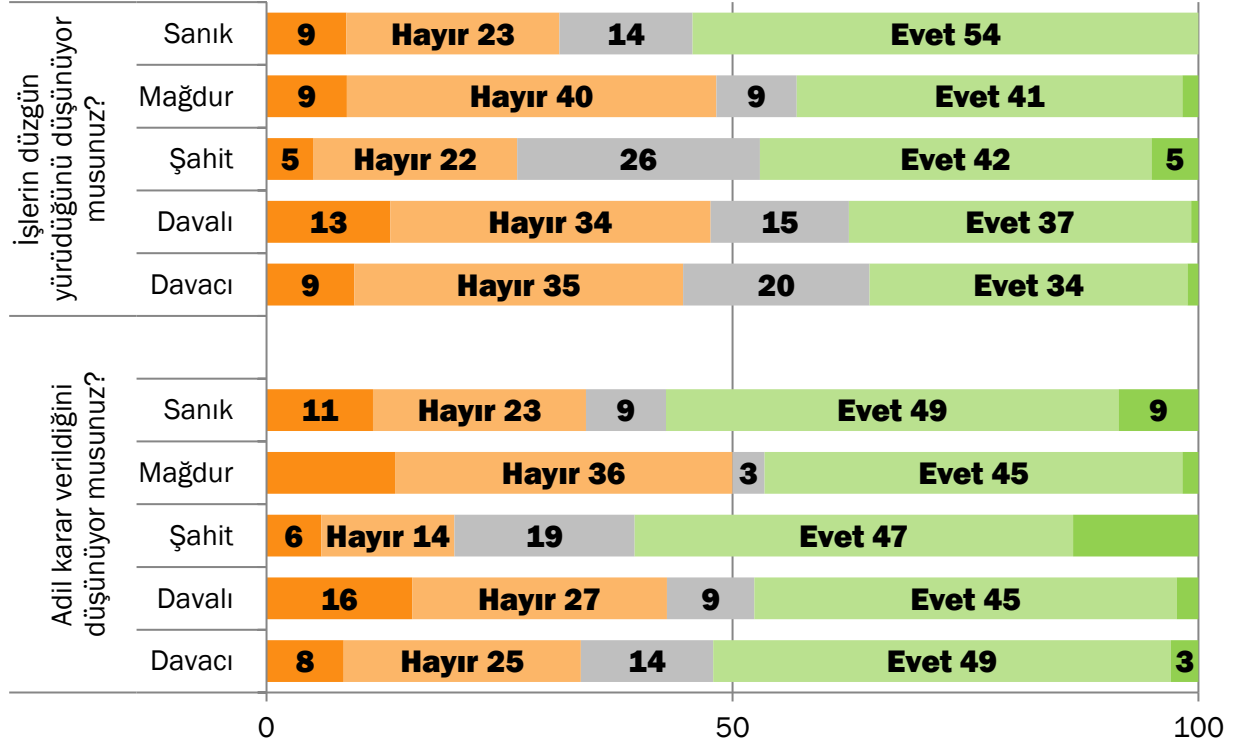
Mahkemeye gitme konumlarına göre bakıldığında;

- Davalı ve mağdur olarak gidenler diğerlerine göre daha yüksek oranda, adil karar verilmediği kanaatindedirler. Sanıklar onlara göre biraz daha yüksek oranda adil karar verildiği kanaatindedirler.
- Davacı da davalı da diğerlerine göre daha yüksek oranda, mahkemelerde işlerin düzgün yürümediği kanaatindedirler.

- Şahitler dışında hukuk sistemine güvenin azalması hepsinde aynı orandadır.

Mahkeme Sonrasında Mahkemeler Hakkında Görüşler

1.9. Hukuka Güvensizlik

“Adalet sizin için ne anlam ifade ediyor?” soru grubundaki “güçlü olanın kendi haklı çıkarmasının yolu” ile “mahkemeler, yargı sizin için ne anlam ifade ediyor?” soru grubundaki “güçlü olanın sözünün geçtiği yer” önermelerinin, istatistikî faktör analizi yapıldığında aynı eksen de yer aldığı ortaya çıkmaktadır. Bu iki sorunun içeriğine bakıldığında mantık benzerliği görülmektedir. Bu nedenle bu iki soruya verilen cevapları hukuka güvensizlik adı altında incelemeye çalıştık.

Adaleti tanımlamaya çalışırken “güçlü olanın kendini haklı çıkarmasının yolu” önermesine “doğru” cevabı verenler yüzde 19,3 ve “kesinlikle doğru” cevabı verenler yüzde 3,2 oranındadır. Bu önermeye yüzde 18,8 oranında “kesinlikle yanlış” ve yüzde 44,7 oranında “yanlış” cevabı verilmektedir.

Yargının ne ifade ettiği tanımlanmaya çalışılırken “güçlü olanın sözünün geçtiği yer” önermesine “doğru” cevabı verenler yüzde 37,4, “kesinlikle doğru” cevabı verenler yüzde 7,3 oranındadır. Bu önermeye yüzde 6,2 oranında “kesinlikle yanlış” ve yüzde 27,9 oranında “yanlış” cevabı verilmektedir.

Hukuka güvensizlik	Kes. yanlış	Yanlış	Ne d. ne y.	Doğru	Kes. doğru	Toplam
Güçlü olanların kendini haklı çıkarmasını yolu (Adalet sizin için ne anlama geliyor?)	19	45	14	19	3	100
Güçlü olanın sözünün geçtiği yer (Mahkemeler, yargı sizin için ne anlam ifade ediyor?)	6	28	21	37	7	100

Bu iki önermeye verilen cevaplara demografik farklılıklara göre bakıldığında çok temel farklılık eğitim ve gelir seviyesine göre oluşmaktadır.

- **Eğitim** ve **gelir seviyesi** yükseldikçe bu önermelere doğru cevabı oranı artmaktadır.
- **Kırdan metropollere** doğru geçerken bu önermelere doğru cevabı oranı artmaktadır.
- Önceki birçok bölümdeki incelemelerde de gözlemlendiği gibi eğitim, gelir, oturulan evin niteliği yükseldikçe ve kırdan metropollere doğru geçildikçe hukuka, adalete ve yargıya olan güven azalmaktadır.

1.10. Kanunsuzluğu Uygun Görme

Araştırmanın “Aşağıda soracağım hangi durumlarda kanunların dışına çıkılabilir?” şeklinde bir soruyla başlayan bölümünde, görüşülen kişilere dört farklı durumda nasıl davranacakları sorulmuştur. “Namus meselesinin” toplumda ne kadar önemli bir kavram ve anlayış olduğu bir kez daha ortaya çıkmıştır. Görüşülen kişilerin neredeyse yarıya yakını (yüzde 9,5 “kesinlikle doğru,” yüzde 35 “doğru”) namus meselesi söz konusuysa kanunların dışına çıkabileceğini söylemiştir.

Sorulan diğer örnek durumlarda görüşülen kişilerin yüzde 85-90 dolayındaki oranı kanun dışına çıkmayacağını söylemektedir.

“Kanun dışına çıkarım” diyenler;

- “Yalancı şahitlik yaparım” diyenler yüzde 6,7 (yüzde 0,3 “kesinlikle doğru,” yüzde 6,4 “doğru”)
- “Ruhsatsız inşaat ve kaçak elektrik, su kullanımı yaparım” diyenler yüzde 5,8 (yüzde 0,1 “kesinlikle doğru,” yüzde 5,7 “doğru”)
- “Rüşvet alıp veririm” diyenler yüzde 8,2 (yüzde 0,8 “kesinlikle doğru,” yüzde 7,4 “doğru”)

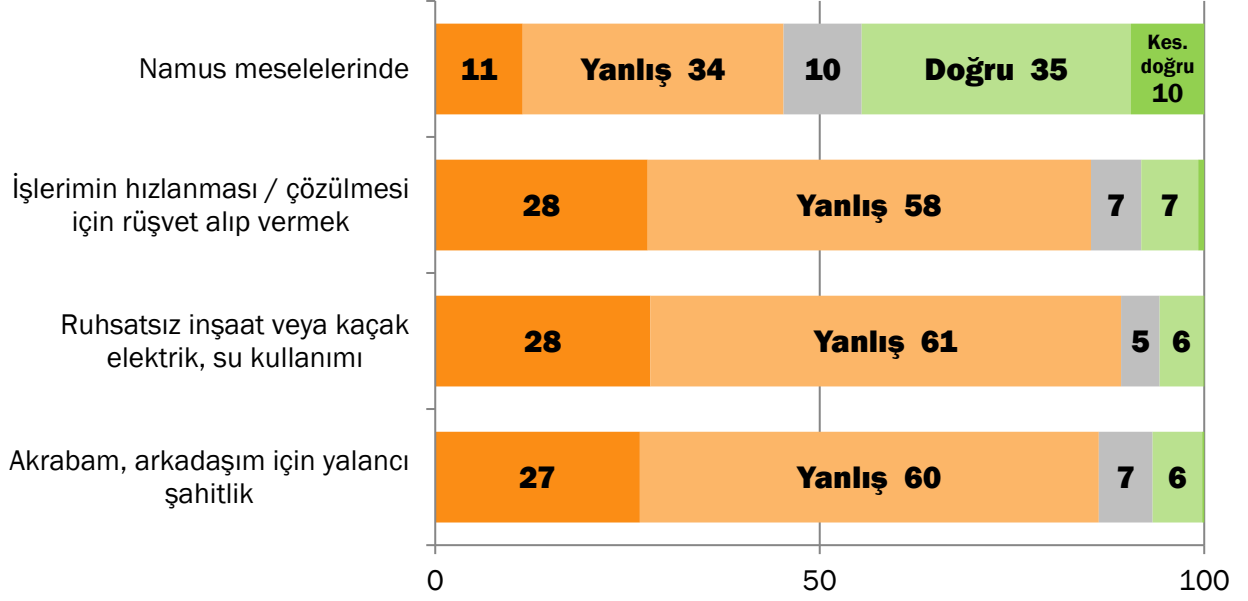
Hangi durumlarda kanunların dışına çıkılabilir?	Kes. yanlış	Yanlış	Ne d. ne y.	Doğru	Kes. doğru	Toplam
Akrabam, arkadaşım için yalancı şahitlik	27	60	7	6	0	100
Ruhsatsız inşaat veya kaçak elektrik, su kullanımı	28	61	5	6	0	100
İşlerimin hızlanması / çözülmesi için rüşvet alıp vermek	28	58	7	7	1	100
Namus meselelerinde	11	34	10	35	10	100

Bu soruların arasında olan “namus meselesinde kanun dışına çıkılabilir” kanaati birçok demografik kümede farklı profil göstermektedir:

- Erkekler kadınlara göre bu konuda kanun dışına çıkmaya daha yüksek oranda niyetliler. Erkeklerin yüzde 52,5’i “doğru” ve “kesinlikle doğru” derken kadınlarda bu oran yüzde 36,6 oranına düşüyor.
- Eğitim yükseldikçe “doğru” oranı düşüyor. Okuryazar olmayanlarda yüzde 51 “doğru” cevabı varken, üniversite seviyesinde yüzde 28’e düşüyor.

Hangi Durumlarda Kanun Dışına Çıkılabilir?

- Gelir yükseldikçe “doğru” oranı düşüyor, en düşük gelir seviyesinde yüzde 50, en yüksek gelir grubunda yüzde 39.
- En yüksek “doğru” cevabı MHP seçmenlerinde (yüzde 60) iken, en düşük “doğru” cevabı (yüzde 37) CHP seçmenlerinde görülüyor.
- Oturulan evin niteliği yükseldikçe ve k rlardan metropollere doğru geçildikçe “doğru” cevabı oranı düşüyor.

1.11. Hukuk Dışı Çözüm Arayışı

“Aşağıdaki durumlarda anlaşma yolları kapandığında, çözüm için hangi yolu tercih edersiniz?” Bu soru çeşitli durumlar için ayrı ayrı sorularak araştırmada kullanılmıştır.

“Mahkemeye başvururum” denilen durumlara bakıldığında, en yüksek oranda “işten haksız yere atılma” durumu (yüzde 72,1), sonra “ticari anlaşmazlıklar” (yüzde 67,6) üçüncü sırada da “borç/alacak meseleleri” (yüzde 59,2) söylenmiştir.

“Polise/jandarmaya başvururum” denilen durumlar olarak en yüksek oranda dolandırılma (yüzde 49,1) ve komşu tacizi (yüzde 43,4) söylenmektedir.

“Bilek gücüyle sorunu kendim çözerim” deme hali en yüksek oranda komşu tacizi durumu için (yüzde 19,8) söylenmektedir.

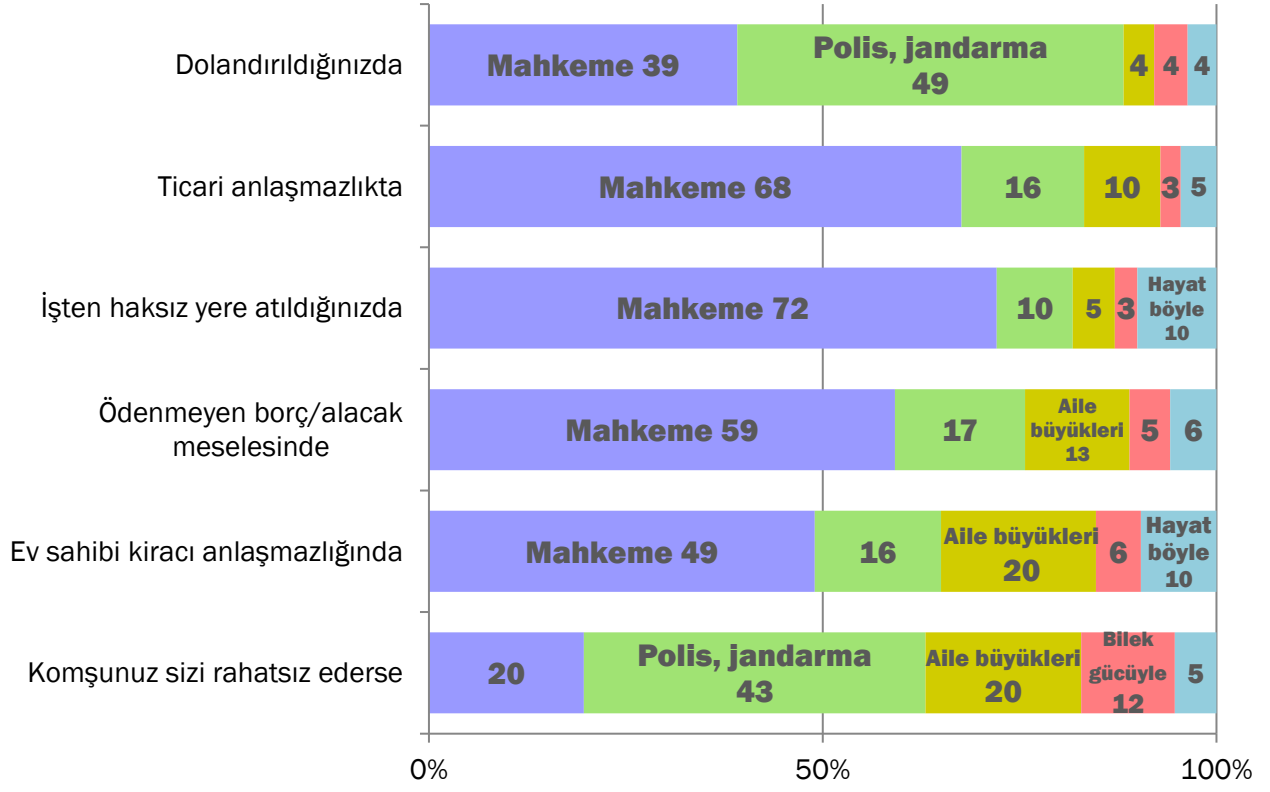
“Bir şey yapmam, hayat böyle” şeklinde ifade bulan kabullenişin en yüksek oranda belirtildiği durumlar ise işten haksız yere çıkarılmak (yüzde 10,1) ve ev sahibi/kiracı anlaşmazlıklarıdır (yüzde 9,6).

Aşağıdaki durumlarda anlaşma yolları kapandığında, çözüm için hangi yolu tercih edersiniz?	Mahkeme	Polis, jandarma	Aile büyükleri	Bilek gücüyle çözüme	Hayat böyle	Toplam
Dolandırıldığınızda	39	49	4	4	4	100
Ticari anlaşmazlıkta	68	16	10	3	5	100
İşten haksız yere atıldığınızda	72	10	5	3	10	100
Ödenmeyen borç/alacak meselesinde	59	17	13	5	6	100
Ev sahibi kiracı anlaşmazlığında	49	16	20	6	10	100
Komşunuz sizi/eşinizi/çocuğunuzu rahatsız ederse	20	43	20	12	5	100

- Kadınlar erkeklere göre daha düşük oranda mahkemeyi ve bilek gücünü, daha yüksek oranda polis/jandarma ile aile büyüklerini tercih etmekte ve yine erkeklere göre daha yüksek oranda “hayat böyle” demektedir.
- Gençler, diğer yaş gruplarına göre daha yüksek oranda polis/jandarma ve bilek gücü derken, 44 yaş üstünde kabullenme daha yüksektir. Mahkemeyi en yüksek oranda tercih edenler 28-44 yaş grubudur.

Bu durumlarda hangi çözüm yoluna başvurursunuz?

Eğitim seviyesi yükseldikçe mahkemeye gitmeyi tercih edenlerin oranı artarken, eğitim seviyesi düştükçe mahkemelerin yerini aile büyükleri ve kabullenme almaktadır.

Kürtler arasında mahkemeye gitme tercihi Türklere göre bariz şekilde düşüktür. Bu durum “mahkemelerde etnik dini ayırım yapıp yapılmadığı” sorusuna verilen cevapları pekiştirir niteliktedir.

Alevilerde mahkeme tercihi oldukça bariz biçimde yüksek, polis/jandarma tercihi ise düşüktür.

Dindarlık seviyesi yükseldikçe aile büyükleri ve “hayat böyle” tercihi oldukça yüksekken, “bilek gücüyle çözerim” tercihi inançsızlarda diğerlerine kıyasla çok daha yüksektir.

1.12. Tanım ve Algılar Üzerinden Kümelenmeler

Hukuk ve adalet algıları, hukuka ve yargıya güven meselelerinde toplumda demografik kümelenmeleri aşan ortak bir gruplaşma, bir kümeleşme olup olmadığını analiz etmek, ve bulguları yorumlamakta bir adım ileriye gidebilmek açısından yararlı olacaktır. Bu özel tema etrafındaki sorular üzerinden bir kümeleme analizi (*clustering analysis*) yapılmıştır. Genel olarak tüm cevaplar üzerinden üç farklı tutum ve algı grubu tanımlanabilir: **Güvenenler** yüzde 50, **Güvenmeyenler** yüzde 10 ve **İnanmayanlar** yüzde 40.

Kümeleme analizi nedir?

Bu analiz yöntemi, bir veri setinde belli değişkenlerde birbirlerine benzeyen vakaları gruplayıp, farklı kümeler yaratmaya yarar. Nisan'10 Barometre'sinde bu analiz yöntemi, görüşülen kişileri (vakalar) bazı değerlerine (değişken) göre gruplayarak, birbirlerinden oldukça ayrışan ancak kendi içinde birçok ortak değere sahip üç küme ortaya çıkarmıştır.

		Hukuka Güvenenler	Hukuk devletine İnanmayanlar	Hukuka Güvenmeyenler	Toplam
Küme dağılımları		50,0	10,0	40,0	100
Etnik köken	Türk	52,6	37,1	10,2	100
	Kürt-Zaza	43,1	47,7	9,2	100
Mezhep	Sünni	50,8	38,4	10,8	100
	Alevi	31,6	63,2	5,3	100
Dindarlık	İnançsız	21,4	78,6	-	100
	İnançlı	50,8	39,4	9,8	100
	Dindar	50,0	39,4	10,6	100
	Sofu	21,4	78,6	-	100
Yerleşim yeri	Kır	53,5	33,8	12,6	100
	Kent	53,5	41,9	4,7	100
	Metropol	45,5	46,0	8,6	100

Hukuk algı ve tutumları üzerinden oluşturulan üç kümenin demografik özelliklerine bakıldığında, temel demografik farklılıkların kümeler içinde özel bir fark göstermediği anlaşılmaktadır.

Farklılık yalnızca kültürel kimliklerde gözlenmektedir. Kürtlerde hukuk devletine inanmayanlar genel dağılımdan farklıdır. Aynı şekilde Alevilerde hukuk devletine güvensizlik oldukça ağırlıklıdır. Aynı biçimde inançsızlarda ve sofularda hukuk devletine inançsızlık oldukça ağırlıklıyken inançlı ve dindarlar arasında küme dağılımı ortalama ülke dağılımına paraleldir. Hukuk devletine inanmayanlar metropollerde artarken, hukuka güvenmeyenler kırlarda artmaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ

2.1. Araştırmanın Genel Tanımı

Bu raporun dayanağı olan araştırma, KONDA Barometresi aboneleri için, KONDA Araştırma ve Danışmanlık Ltd. Şti. tarafından gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın saha çalışması 8-9 Mayıs 2010 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu rapor, Türkiye'deki 18 yaş üstü yetişkin nüfusun, saha çalışmasının yapıldığı günlerdeki siyasal eğilimlerini, güncel siyasal tartışmalara dair kanaat ve görüşlerini ve hukuk ve adalet tanım ve algılarını yansıtmaktadır.

2.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma kapsamında, Türkiye'nin 18 yaş üstü yetişkin nüfusunu temsil edecek deneklerin

- Siyasi tercihlerindeki eğilim ve değişimleri belirlemek ve izlemek;
- Hukuk, adalet ve yargı algıları, tanımları ve değerlendirmelerini ortaya çıkarmak;

olarak tasarlanmış ve uygulanmıştır.

2.3. Örneklem

Örneklem, ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) verilerine dayalı nüfus büyüklükleri ile 29 Mart 2009 genel seçimlerinin mahalle ve köy sonuçları katmanlandırılarak hazırlanmıştır.

Yerleşim yerleri önce kırsal/kent/metropol olarak ayrıştırılmış ve 12 bölge esas alınarak örneklem tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında 25 ilin, merkez dâhil 109 ilçesinde 154 mahalle ve köye gidilmiş ve 1814 kişiyle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Gidilen il	25
Gidilen ilçe	109
Gidilen mahalle/köy	154
Görüşülen denek	1814

On iki bölgeden 25 ilde anket uygulanmıştır. Aşağıdaki tabloda anket uygulanan bölgeler ve iller görülmektedir.

Bölge	Anket Uygulanan İller
İstanbul	İstanbul
Batı Marmara	Balıkesir, Tekirdağ
Ege	Denizli, İzmir, Kütahya
Doğu Marmara	Bursa, Kocaeli
Batı Anadolu	Ankara, Konya
Akdeniz	Adana, Antalya, Hatay
Orta Anadolu	Kayseri, Nevşehir
Batı Karadeniz	Bartın
Doğu Karadeniz	Rize, Samsun, Trabzon
Kuzey Doğu Anadolu	Kars
Orta Doğu Anadolu	Malatya, Van
Güney Doğu Anadolu	Diyarbakır, Gaziantep, Şanlıurfa

Yüz yüze görüşmelerde yaş ve cinsiyet kotası uygulanmıştır.

3. TÜM CEVAP DAĞILIMLARI

3.1. Deneklerin Profili

Cinsiyet	Yüzde
Kadın	49,3
Erkek	50,7
Toplam	100

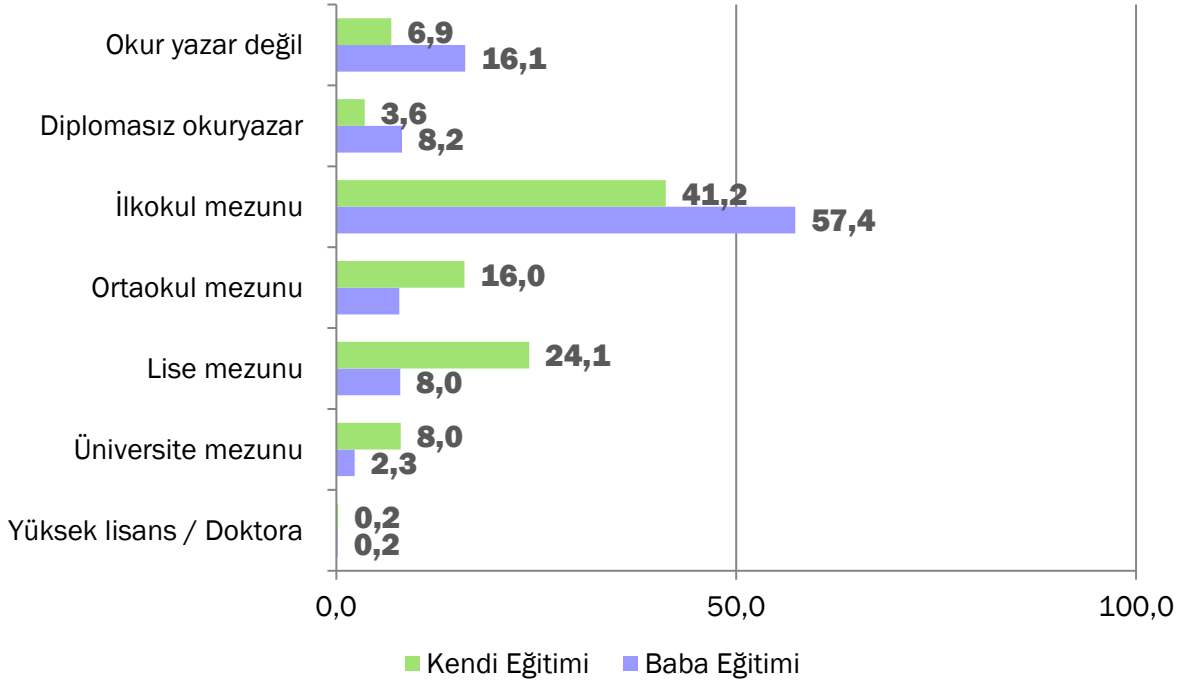
Yaş	Yüzde
18-28 yaş	29,0
29-43 yaş	36,8
44 yaş üstü	34,2
Toplam	100

Eğitim Durumu	Yüzde
Okur yazar değil	6,9
Diplomasız okur yazar	3,6
İlkokul mezunu	41,2
Ortaokul mezunu	16,0
Lise mezunu	24,1
Üniversite mezunu	8,0
Yüksek lisans / doktora	0,2
Toplam	100

Baba Eğitim Durumu	Yüzde
Okur yazar değil	16,1
Diplomasız okur yazar	8,2
İlkokul mezunu	57,4
Ortaokul mezunu	7,9
Lise mezunu	8,0
Üniversite mezunu	2,3
Yüksek lisans / doktora	0,2
Toplam	100

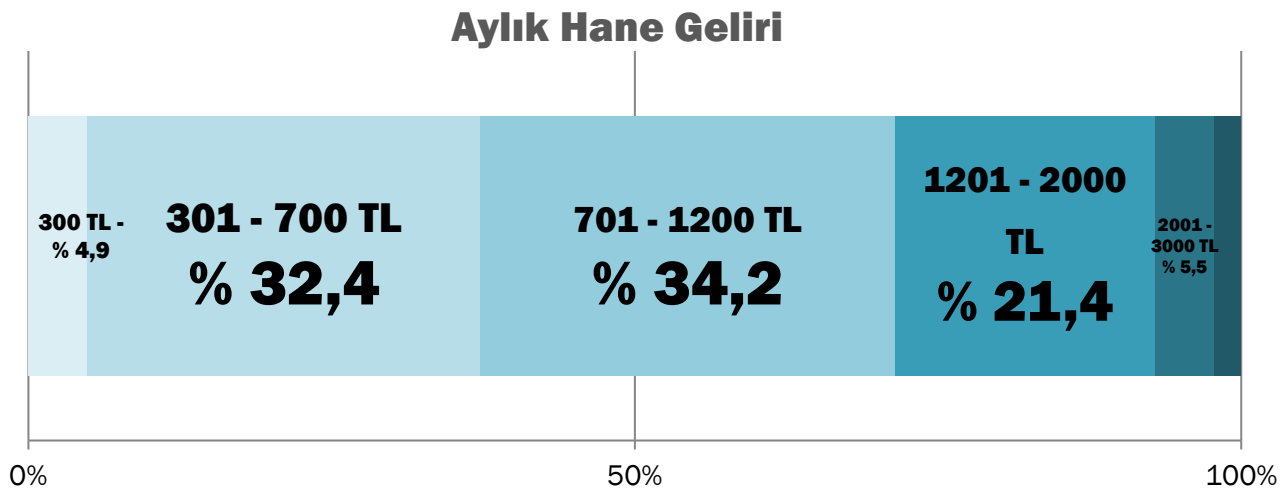
İki Kuşak Eğitim Durumu

İşi / Çalışma Durumu	Yüzde
Devlet memuru, şef, müdür	4,0
Özel sektörde memur, müdür	2,8
İşçi	10,7
Küçük esnaf / zanaatkâr	7,2
Tüccar / sanayici / işadamı	0,6
Serbest meslek sahibi	1,3
Marjinal sektör	0,3
Çiftçi, ziraatçı, hayvancı	10,1
Çalışıyor, diğer	3,8
Emekli	11,4
Ev kadını	36,4
Öğrenci	4,9
İşsiz, iş arıyor	5,5
Çalışamaz halde	1,0
Toplam	100

Aylık Hane Geliri	Yüzde
300 TL ve altı	4,9
301 - 700 TL arası	32,4
701 - 1200 TL arası	34,2
1201 - 2000 TL arası	21,4
2001 - 3000 TL arası	4,9
3001 TL ve üstü	2,2
Toplam	100

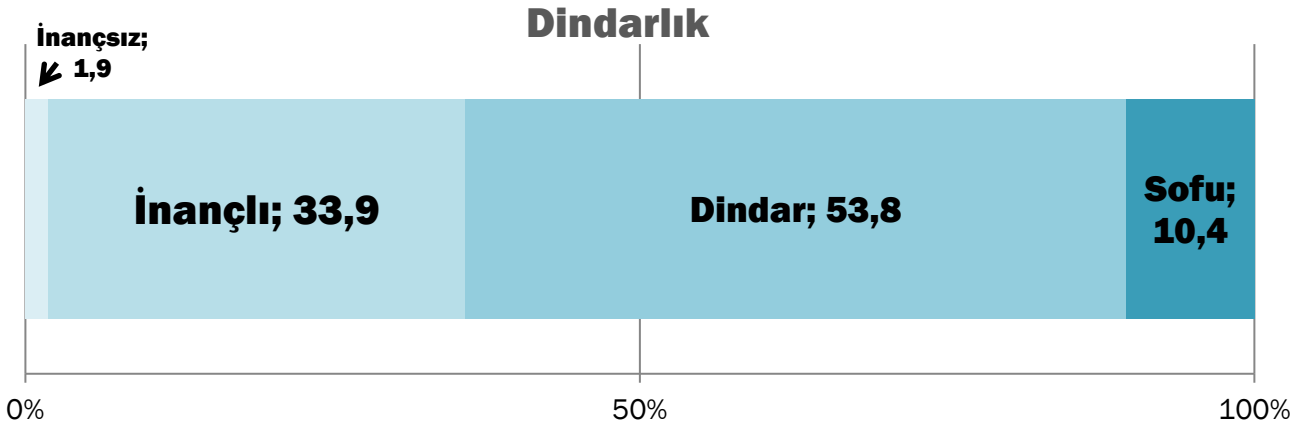
Hanedeki Kişi Sayısı	Yüzde
1 - 2 kişi	14,2
3 - 5 kişi	62,7
6 - 8 kişi	17,9
9 veya fazla kişi	5,3
Toplam	100

Dini / Mezhebi	Yüzde
Sünni Müslüman	92,6
Alevi Müslüman	4,5
Diğer Müslüman	0,8
Diğer	2,2
Toplam	100

Örtünme (kendisi veya eşi)	Yüzde
Örtmüyor	25,8
Başörtüsü	55,0
Türban	5,0
Çarşaf, peçe	2,1
Görüşülen kişi bekâr erkek	12,2
Toplam	100

Dindarlık açısından kendinizi aşağıda okuyacaklarımdan hangisiyle tarif edersiniz?	Yüzde
İnançsız - Dinin gereklerine pek inanmayan biri	1,9
İnançlı - İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri	33,9
Dindar - Dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan dindar biri	53,8
Sofu - Dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biri	10,4
Toplam	100

Son bir ay içinde geçinebilmek için, şimdi sayacağım kurumların herhangi birinden yardım aldınız mı?	Yüzde
Belediye	1,1
Kaymakamlık / valilik	2,7
Siyasi parti	0,2
Dernek veya vakıf	0,2
Diğer benzeri kurum	0,3
Yardım almadım.	95,4
Toplam	100

Haberleri seyretmek için en fazla hangi TV kanalını tercih ediyorsunuz?	Yüzde
Kanal D	18,6
ATV	13,7
Samanyolu	12,9
Star	11,9
TRT 1	9,3
Show TV	8,4
Kanal 7	5,3
Haberturk	4,1
NTV	3,9
Fox TV	3,2
CNN Türk	2,4
TRT 2	0,8
Flash TV	0,8
Kanalturk	0,5
TGRT Haber	0,5
Avrasya	0,2
Cem TV	0,2
Kral TV	0,1
CNBC - E	0,1
Yerel Kanallar	0,8
Diğer Kanallar	2,5
Toplam	100

Yerleşim Yeri	Yüzde
Kır	46,9
Kent	9,9
Metropol	43,0
Toplam	100

Oturulan Evin Tipi	Yüzde
Geleneksel ev	58,5
Varoş	6,0
Apartman	31,7
Lüks bina	3,7
Toplam	100

Doğum Yeri (Bölge)	Yüzde
İstanbul	6,4
Batı Marmara	5,5
Ege	12,4
Doğu Marmara	9,6
Batı Anadolu	8,1
Akdeniz	10,3
Orta Anadolu	9,2
Batı Karadeniz	9,2
Doğu Karadeniz	5,9
Kuzeydoğu Anadolu	5,1
Orta Doğu Anadolu	4,5
Güneydoğu Anadolu	12,8
Yurtdışı	1,2
Toplam	100

Baba Doğum Yeri (Bölge)	Yüzde
İstanbul	2,2
Batı Marmara	5,2
Ege	11,6
Doğu Marmara	8,7
Batı Anadolu	7,5
Akdeniz	9,1
Orta Anadolu	9,9
Batı Karadeniz	10,6
Doğu Karadeniz	7,3
Kuzeydoğu Anadolu	6,4
Orta Doğu Anadolu	5,1
Güneydoğu Anadolu	13,8
Yurtdışı	2,5
Toplam	100

3.2. Toplumda Hukuk ve Adalet Tanımları, Algıları

3.2.1. Adaletin Anlamı

Adalet sizce ne anlama geliyor? Aşağıdaki anlamları doğru mu yanlış mı buluyorsunuz?

Herkesin dini, kökeni, cinsiyeti, fikri, dili, rengi ne olursa oldun eşit olması	Yüzde
Kesinlikle yanlış	0,3
Yanlış	2,3
Ne doğru ne yanlış	3,3
Doğru	65,1
Kesinlikle doğru	28,9
Toplam	100

Devlet ve kanunlar	Yüzde
Kesinlikle yanlış	1,6
Yanlış	8,1
Ne doğru ne yanlış	10,7
Doğru	64,4
Kesinlikle doğru	15,3
Toplam	100

Mazlumun hakkını korumak	Yüzde
Kesinlikle yanlış	0,5
Yanlış	4,9
Ne doğru ne yanlış	5,9
Doğru	64,3
Kesinlikle doğru	24,4
Toplam	100

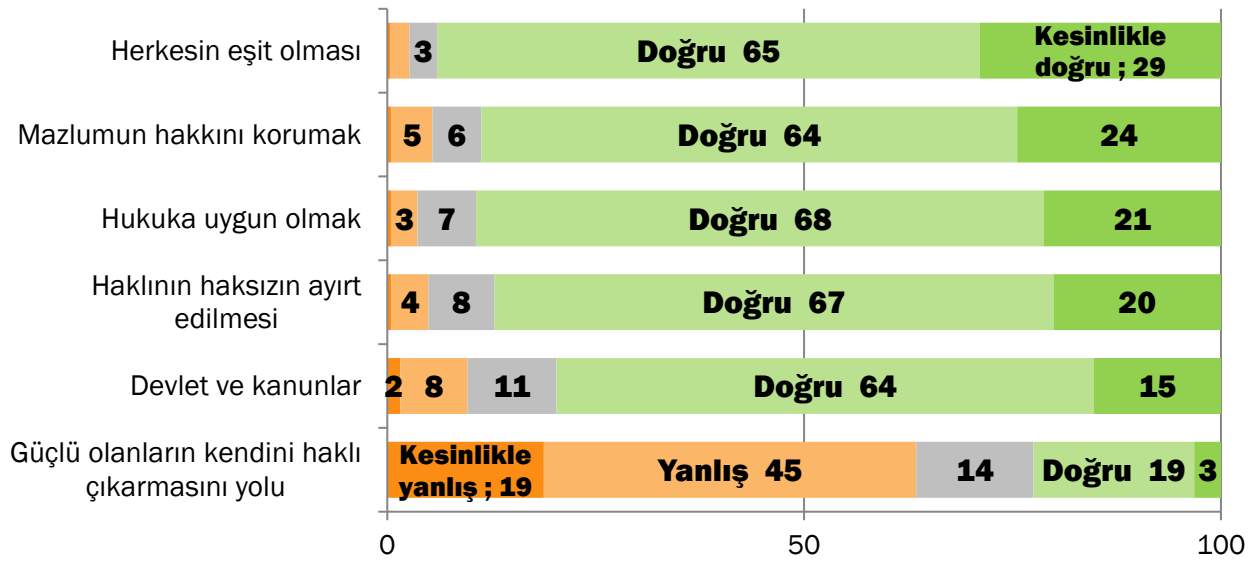
Güçlü olanların kendini haklı çıkarmasını yolu	Yüzde
Kesinlikle yanlış	18,8
Yanlış	44,7
Ne doğru ne yanlış	14,1
Doğru	19,3
Kesinlikle doğru	3,2
Toplam	100

Haklının haksızın ayırt edilmesi	Yüzde
Kesinlikle yanlış	0,5
Yanlış	4,4
Ne doğru ne yanlış	7,9
Doğru	67,1
Kesinlikle doğru	20,1
Toplam	100

Hukuka uygun olmak	Yüzde
Kesinlikle yanlış	0,5
Yanlış	3,2
Ne doğru ne yanlış	7,0
Doğru	68,1
Kesinlikle doğru	21,2
Toplam	100

Adaletin Anlamı

3.2.2. Hukuk Devleti

Ülkemizde vatandaş ve devletin kurumları hukuk karşısında eşittir.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	4,9
Yanlış	24,8
Ne doğru ne yanlış	14,0
Doğru	46,9
Kesinlikle doğru	9,4
Toplam	100

Suç işlemedikçe kanunların ve mahkemelerin beni koruyacağına inanıyorum.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	2,6
Yanlış	15,6
Ne doğru ne yanlış	14,6
Doğru	57,5
Kesinlikle doğru	9,7
Toplam	100

Devletin hiç bir kurumu veya memuru işlem ve eylemlerinde hukuk kuralları çerçevesi dışına çıkmıyor.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	7,1
Yanlış	37,0
Ne doğru ne yanlış	25,8
Doğru	27,2
Kesinlikle doğru	2,9
Toplam	100

Hata yapan resmi kurum veya devlet memuru olsa bile hukuk ve yargı bizi korur.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	4,0
Yanlış	26,1
Ne doğru ne yanlış	24,5
Doğru	41,3
Kesinlikle doğru	4,2
Toplam	100

Mahkemelerde de çıkar karşılığı iş yapıldığına inanıyorum.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	3,1
Yanlış	22,5
Ne doğru ne yanlış	24,5
Doğru	41,3
Kesinlikle doğru	8,6
Toplam	100

Mahkemeye düşsem adil karar çıkmayacağından korkarım.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	3,3
Yanlış	24,7
Ne doğru ne yanlış	25,2
Doğru	39,0
Kesinlikle doğru	7,9
Toplam	100

Hükümetin işlemlerinin de yargının denetimine tabi olması gerekir.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	0,9
Yanlış	7,3
Ne doğru ne yanlış	16,2
Doğru	59,1
Kesinlikle doğru	16,6
Toplam	100

Kanunların anayasal denetiminin olması, yani kanunların anayasaya uygunluğunun denetlenmesi doğrudur.	Yüzde
Kesinlikle yanlış	0,4
Yanlış	4,4
Ne doğru ne yanlış	16,6
Doğru	64,6
Kesinlikle doğru	14,0
Toplam	100

3.2.3. Hukuk Dışı Çözüm Arayışı

Aşağıdaki durumlarda anlaşma yolları kapandığında ÇÖZÜM için hangi yolu tercih edersiniz?

Ev sahibi kiracı anlaşmazlığında...	Yüzde
Mahkemeye giderim	49,0
Polise, jandarmaya giderim	16,0
Aile büyüklerine giderim	19,7
Bilek gücüyle çözmeye çalışırım	5,7
Bir şey yapmam, hayat böyle	9,6
Toplam	100

Ödenmeyen borç/alacak meselesinde...	Yüzde
Mahkemeye giderim	59,2
Polise, jandarmaya giderim	16,5
Aile büyüklerine giderim	13,3
Bilek gücüyle çözmeye çalışırım	5,2
Bir şey yapmam, hayat böyle	5,9
Toplam	100

Ticari anlaşmazlıkta...	Yüzde
Mahkemeye giderim	67,6
Polise, jandarmaya giderim	15,6
Aile büyüklerine giderim	9,7
Bilek gücüyle çözmeye çalışırım	2,6
Bir şey yapmam, hayat böyle	4,5
Toplam	100

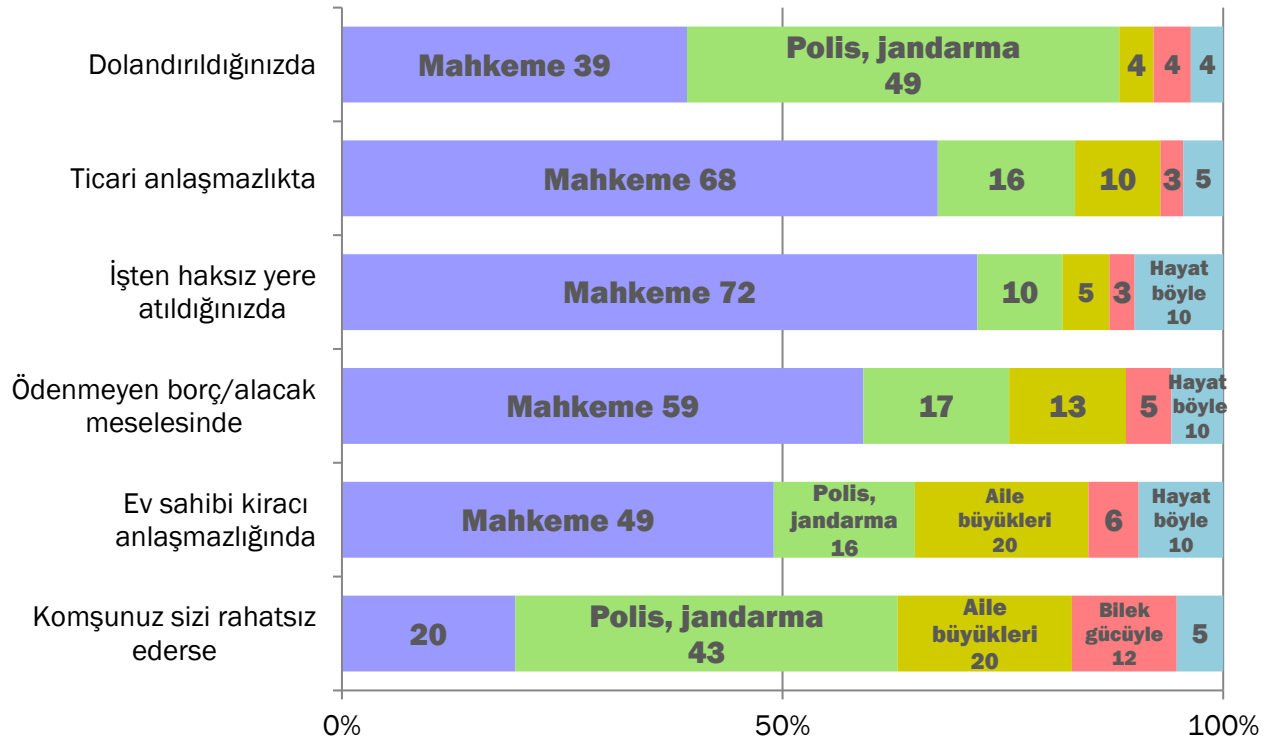
İşten haksız yere atıldığınızda...	Yüzde
Mahkemeye giderim	72,1
Polise, jandarmaya giderim	9,7
Aile büyüklerine giderim	5,3
Bilek gücüyle çözmeye çalışırım	2,9
Bir şey yapmam, hayat böyle	10,1
Toplam	100
Komşunuz sizi/eşinizi/çocuğunuzu rahatsız ederse...	Yüzde

Mahkemeye giderim	19,7
Polise, jandarmaya giderim	43,4
Aile büyüklerine giderim	19,8
Bilek gücüyle çözmeye çalışırım	11,9
Bir şey yapmam, hayat böyle	5,3
Toplam	100

Dolandırıldığınızda...	Yüzde
Mahkemeye giderim	39,2
Polise, jandarmaya giderim	49,1
Aile büyüklerine giderim	3,9
Bilek gücüyle çözmeye çalışırım	4,2
Bir şey yapmam, hayat böyle	3,7
Toplam	100

Bu durumlarda hangi çözüm yoluna başvurursunuz?

3.2.4. Yargıda Tarafsızlık

Hâkimler, savcılar, polisler işlemlerinde karşılarındakilerin kim olduğuna göre farklı davranıyor işlem yapıyor, karar veriyor mu?

Kadın mı erkek mi olduğuna göre?	Yüzde
Kesinlikle yanlış	8,1
Yanlış	48,6
Ne doğru ne yanlış	16,7
Doğru	21,8
Kesinlikle doğru	4,7
Toplam	100

Türk mü Kürt mü olduğuna göre?	Yüzde
Kesinlikle yanlış	9,6
Yanlış	55,4
Ne doğru ne yanlış	15,5
Doğru	16,6
Kesinlikle doğru	2,9
Toplam	100

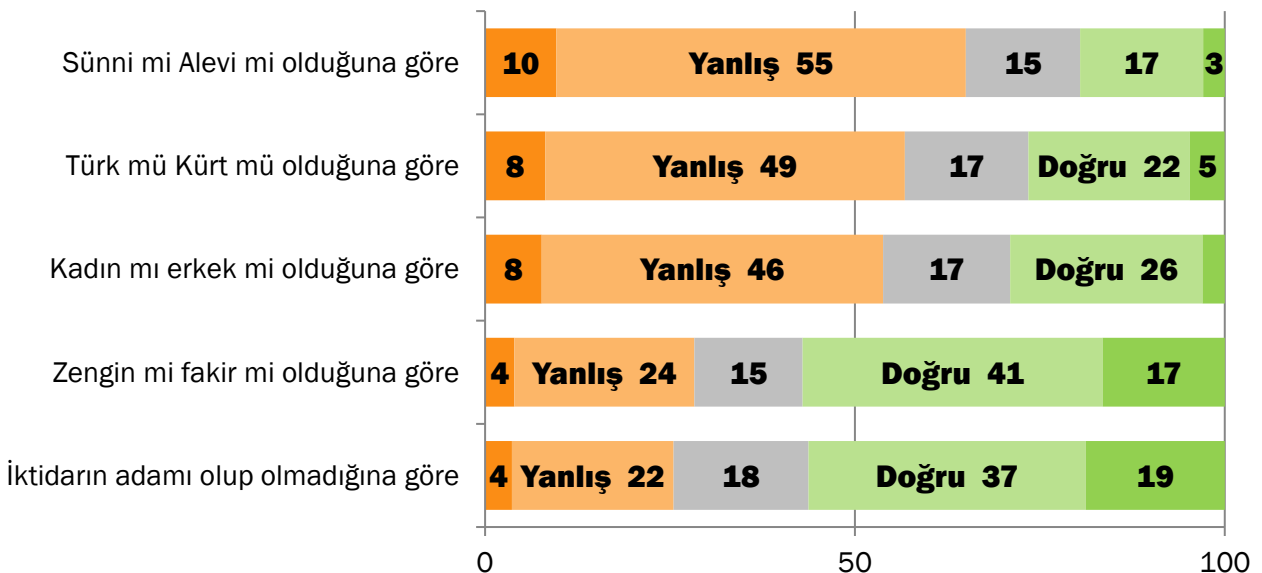
Sünni mi Alevi mi olduğuna göre?	Yüzde
Kesinlikle yanlış	4,0
Yanlış	24,4
Ne doğru ne yanlış	14,6
Doğru	40,6
Kesinlikle doğru	16,5
Toplam	100

Zengin mi fakir mi olduğuna göre?	Yüzde
Kesinlikle yanlış	4,0
Yanlış	24,4
Ne doğru ne yanlış	14,6
Doğru	40,6
Kesinlikle doğru	16,5
Toplam	100

İktidarın adamı olup olmadığına göre?	Yüzde
Kesinlikle yanlış	3,6
Yanlış	21,9
Ne doğru ne yanlış	18,2
Doğru	37,5
Kesinlikle doğru	18,8
Toplam	100

Hâkimler, savcılar, polisler işlemlerinde kim olduğuna göre farklı davranıyor mu?

3.2.5. Yargının Anlamı

Mahkemeler, yargı size ne anlam ifade ediyor? Şimdi size bir dizi cümle okuyacağım. Bu cümleleri doğru mu, yanlış mı buluyorsunuz?

Devletin vatandaşlarının kanunlara uymasını denetlediği yer	Yüzde
Kesinlikle yanlış	0,6
Yanlış	5,2
Ne doğru ne yanlış	9,0
Doğru	75,8
Kesinlikle doğru	9,4
Toplam	100

Adaletin dağıtıldığı yer	Yüzde
Kesinlikle yanlış	0,6
Yanlış	7,9
Ne doğru ne yanlış	12,3
Doğru	68,3
Kesinlikle doğru	10,8
Toplam	100

Suçluların cezalandırıldığı yer	Yüzde
Kesinlikle yanlış	0,4
Yanlış	5,2
Ne doğru ne yanlış	11,2
Doğru	71,7
Kesinlikle doğru	11,5
Toplam	100

Güçlü olanın sözünün geçtiği yer	Yüzde
Kesinlikle yanlış	6,2
Yanlış	27,9
Ne doğru ne yanlış	21,3
Doğru	37,4
Kesinlikle doğru	7,3
Toplam	100

3.2.6. Kanunsuzluluk Niyetliliği

Aşağıda soracağım hangi durumlarda kanunların dışına çıkılabilir?

Namus meselelerinde	Yüzde
Kesinlikle yanlış	11,4
Yanlış	33,9
Ne doğru ne yanlış	10,2
Doğru	35,0
Kesinlikle doğru	9,5
Toplam	100

Akrabam, arkadaşım için yalancı şahitlik	Yüzde
Kesinlikle yanlış	26,6
Yanlış	59,7
Ne doğru ne yanlış	7,0
Doğru	6,4
Kesinlikle doğru	0,3
Toplam	100

Ruhsatsız inşaat veya kaçak elektrik, su kullanımı	Yüzde
Kesinlikle yanlış	28,0
Yanlış	61,2
Ne doğru ne yanlış	5,0
Doğru	5,7
Kesinlikle doğru	0,1
Toplam	100

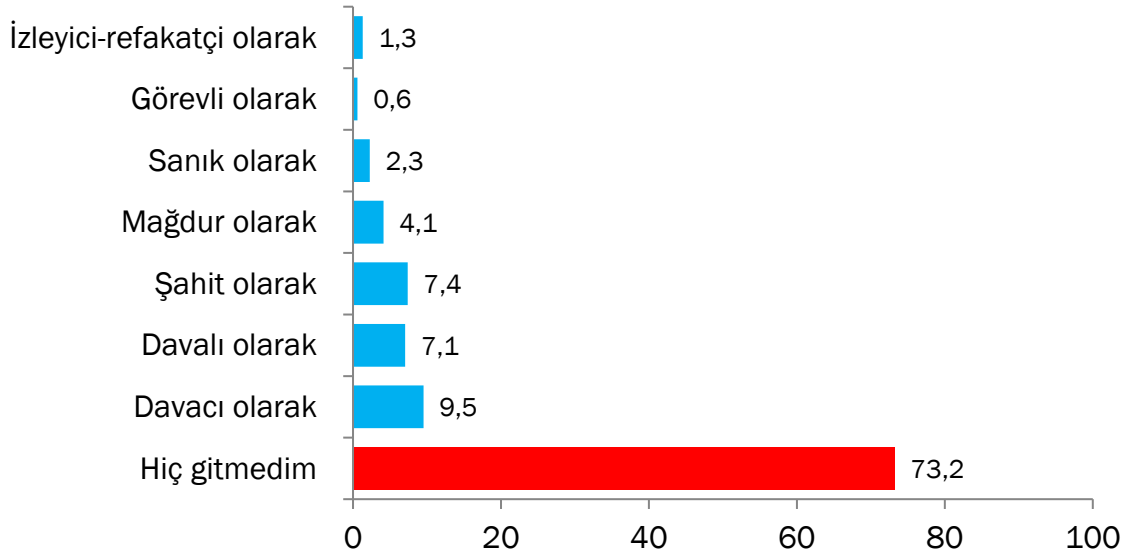
İşlerimin hızlanması / çözülmesi için rüşvet alıp vermek	Yüzde
Kesinlikle yanlış	27,6
Yanlış	57,7
Ne doğru ne yanlış	6,5
Doğru	7,4
Kesinlikle doğru	0,8
Toplam	100

3.2.7. Mahkemeleri Değerlendirme

Hiç mahkemeye işiniz düştü mü? Ne durumda / konumda?	Yüzde
Hiç gitmedim	73,2
Davacı olarak	9,5
Davalı olarak	7,1
Şahit olarak	7,4
Mağdur olarak	4,1
Sanık olarak	2,3
Görevli olarak	0,6
İzleyici-refakatçi olarak	1,3
Toplam	100

Hiç Mahkemeye İşiniz Düştü mü?

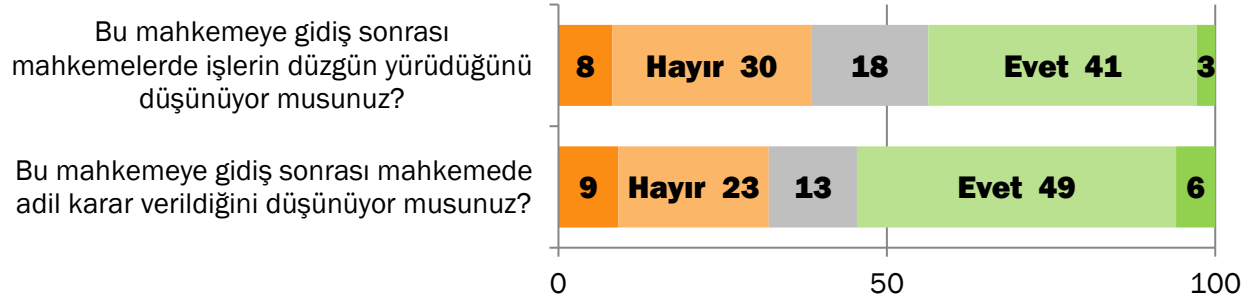

Bu mahkemeye gidiş sonrası mahkemede adil karar verildiğini düşünüyor musunuz? (Mahkemeye gitmiş olanlar arasında)	Yüzde
Kesinlikle hayır	9,1
Hayır	22,9
Ne evet ne hayır	13,4
Evet	48,6
Kesinlikle Evet	6,0
Toplam	100

Bu mahkemeye gidiş sonrası mahkemelerde işlerin düzgün yürüdüğünü düşünüyor musunuz? (Mahkemeye gitmiş olanlar arasında)	Yüzde
Kesinlikle hayır	8,2
Hayır	30,3
Ne evet ne hayır	17,8
Evet	40,9
Kesinlikle Evet	2,8
Toplam	100

Mahkemeleri Değerlendirme

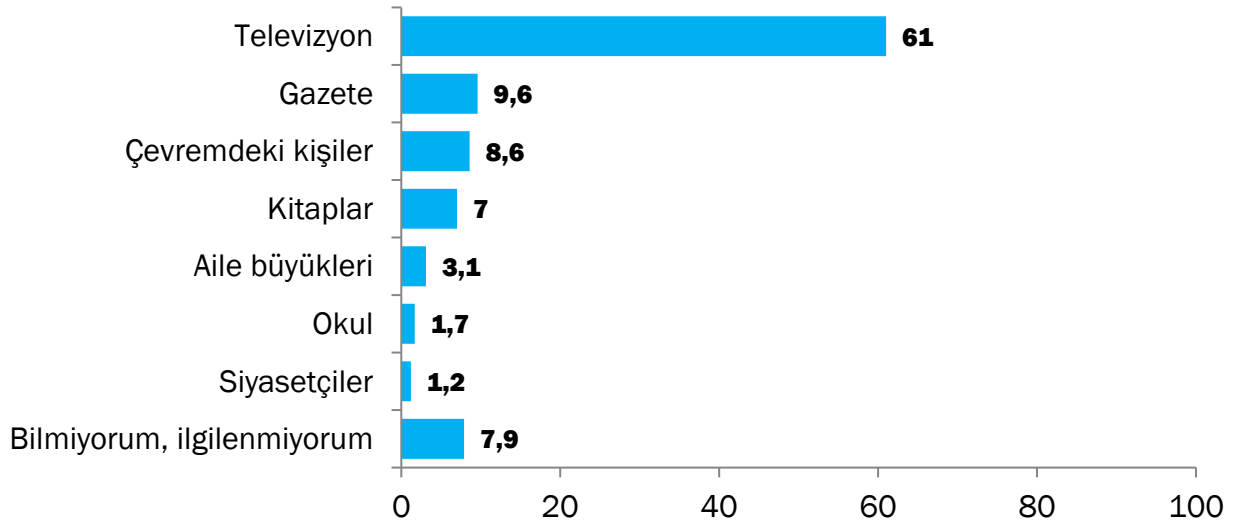
Bu mahkemeye gidiş sonrası mahkemelerde işlerin düzgün yürüdüğünü düşünüyor musunuz? (Mahkemeye gitmiş olanlar arasında)	Yüzde
Çok azaldı	8,8
Azaldı	25,8
Aynı kaldı	41,4
Arttı	22,9
Çok arttı	1,1
Toplam	100

3.2.8. Kanuni Hak Bilinci

Kanunları ve kanuni haklarınızı nereden öğreniyorsunuz?	Yüzde
Televizyon	61,0
Gazete	9,6
Kitaplar	7,0
Okul	1,7
Siyasetçiler	1,2
Çevremdeki kişiler	8,6
Aile büyükleri	3,1
Bilmiyorum, ilgilenmiyorum	7,9
Toplam	100

Kanunları ve kanuni haklarınızı nereden öğreniyorsunuz?

Gündelik hayatınızda kişisel haklarınızı aileniz dışında en fazla hangi kurumun gözettiğini düşünüyorsunuz?	Yüzde
Polis / asker	42,3
Mahkemeler	13,2
Belediyeler	2,2
Muhtar	6,9
Siyasetçiler	2,2
Dernekler, vakıflar	1,7
Hiç kimse	31,5
Toplam	100

KONDA
ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK

Yıldızposta Caddesi
Çiğdem Apt. No:11 D:6
Esentepe - ŐiŐli / İstanbul
Tel: 212 275 17 66
Faks: 212 275 17 68

www.konda.com.tr
<http://twitter.com/kondaarastirma>